

V — RUŠENJE KOMUNIKACIJA

1. Napad na Martinsku Ves

Konačno, 1. avgusta uveče, brigada se poslije 40 dana vratila u Pokuplje, gdje je srdačno dočekan. Bila je to obostrana radost. Borci su željno očekivali dan kada će se ponovo vratiti u Pokuplje, a i narod jer je u brigadi vidio svog zaštitnika od pljačkaša i nasilnika. Omladina kotara Vel. Gorice izvezla je zastavu za svoje udarnike, koju je komandantu brigade predala jedna omladinka sa slijedećim riječima: »Mi smo je vezle za naše junake, neka ju sa ponosom nose, zaslužili su to u borbama iz kojih su izišli kao pobjednici«. U ime boraca i rukovodilaca odgovorio je komandant brigade Tojagić Milan, koji je obećao da će brigada ovu zastavu nositi u nove pobjede, braneći narod od okupatora, boreći se za njegovu slobodu. Govorili su mnogi, a među njima i Koren Stjepan Bendžo, sekretar OK KPH za Pokuplje i Horvatić Blaž, predsjednik Kotarskog NOO Velike Gorice, koji su u ime naroda i komunista tog kraja obećali da će narod i komunisti na terenu učiniti sve da pomognu brigadi i da će omladina stupiti u radne brigade. Veselje je nastavljeno do kasno u noć.

Brigada se, sem 2. bataljona, smjestila u rejon s. N. Brdo — s. Kolarec — s. Zitkovčica. U svakom selu brigada je bila dočekivana sa cvijećem i darovima. Prolaz brigade kroz Pokuplje pretvorio se u snažnu manifestaciju nerazdvojne povezanosti naroda i brigade. Povratak brigade bio je težak udarac svim neprijateljima, koji su širili vijesti o njenom uništenju u Zumberku. Njenim povratkom otpočeo je proces sve uspješnije mobilizacije novih boraca.

Sa dočeka brigade u Pokuplju, avgusta 1944.

Treba istaći činjenicu da neprijatelj za čitavo vrijeme borbi na Zumberku nije vršio skoro nikakve ispade prema ovom teritoriju, što je veoma povoljno utjecalo na daljnje poboljšanje situacije.

2. bataljon je 2. avgusta bio u s. D. Kupčina, gdje je sa pravca s. Blatnica i Kupčinska šuma obezbjeđivao prikupljanje hrane koju su vršili narodnooslobodilački odbori, a zatim je 3. avgusta izvršio marš u s. Novo Brdo.

U N. Brdu je 4. avgusta održana svečana smotra brigade, na kojoj je 2. bataljon proglašen najboljim bataljonom u brigadi i dobio prelaznu zastavu koju je izvezla i predala diviziji omladina sela Čakanec. Poslije svečanosti bila je prvi put održana i nogometna utakmica između boraca 2. bataljona i boraca ostalih jedinica brigade.

Delegacije omladine i dalje su dolazile u posjetu brigadi i donosile darove, među kojim je bilo dosta ručnih radova.

U tom čitavom periodu, do odlaska u Posavinu, brigada nije imala nikakvih borbi, ali se intenzivno radilo do podne na vojnoj, a po podne na političkoj nastavi i kulturno-prosvjetnom radu. Od političkih tema najviše su se obrađivale teme o bratstvu i jedinstvu, i, u vezi s tim, ras-krinkavanju reakcionarnog stava vodstva HSS. Posebna tema bila je sporazum Tito — Subašić. Veoma se intenzivno razvijao i kulturno-prosvjetni rad. Priredbe, koje su barem jednom tjedno bile održavane za narod, bile su masovno posjećivane što ranije nije bio slučaj. To i opšte raspoloženje stanovništva prilikom dolaska brigade bilo je znak sve bolje političke situacije u Pokuplju; znak povjerenja naroda u svoju brigadu i — više od toga — povjerenja u NOB. Mačekovim agentima, koji su do tada imali podršku u Pokuplju i Turopolju, zadat je odlučujući udarac.

Evo kako je izgledao rad jednog bataljona od 5. do 8. avgusta:

— 5. avgusta: prije podne pješadijski egzercir i borbena obuka. Poslije podne usmene novine i četna konferencija;

— 6. avgusta: prije podne pješadijski egzercir i upoznavanje oružja, po podne politički čas;

— 7. avgusta: prije podne pješadijski egzercir i borbena obuka. Poslije podne usmene novine i kulturno-prosvjetni rad;

— 8. avgusta: prije podne pješadijski egzercir i stražarska služba. Poslije podne konferencija SKOJ-a. bataljonska konferencija i sastanak čitalačkih grupa«.

Da bi se jedinice kadrovski jače učvrstile i popunile, a da bi i čete brojčano ojačale, izvršeno je preformiranje u 1, 2. i 3. bataljonu, i to od četiri na tri čete, pri čemu su dotadašnje četvrtе čete (»ruske«) ostale kao treće čete tih bataljona i u 1. i 2. bataljonu zadržale svoje karakteristike »ruskih« četa, s tim što su bile u manjem broju popunjene borcima iz ovih krajeva.¹ Ta odluka je omogućila da se sve jedinice popune nižim starješinskim kadrom.

Do 8. avgusta jedinice brigade nalaze se na istim položajima. Bataljonima je naređeno da svaki na svom sektoru prikuplja podatke o neprijatelju na pruži V. Gorica — Sisak i stanju na terenu.

¹ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 52/4: Opći vojno-organizacioni izvještaj štaba brigade, br. 190 od 21. avgusta 1944. godine.

Neprijateljske snage na terenu Pokuplja bile su u tom periodu orijentirane isključivo na obezbjeđenje komunikacije Zagreb — Sisak i ostalih objekata (aerodroma i si.) i bile, za razliku od ranijeg perioda, znatno oslabljene.

U momentu povratka brigade na teren Pokuplja, u zahvatu komunikacije Vel. Gorica — Sisak (isključeno), nalazile su se slijedeće neprijateljske snage.

— Velika Gorica: štab 1. donskog puka 1. brigade 1. Kozačke konjičke divizije sa prištabskim dijelovima i manje ustaške snage iz 6. ustaškog bataljona i žandarmerija. Na želj. stanici — 3. četa 925. landešicen bataljona.² Na aerodromu Pleso i Kurilovac — aerodromske čete u jačini od oko 700 do 800 vojnika;

— Lomnica i Kurilovec: 1. divizion 1. donskog puka sa četiri eskadrona;

— Mraclin: 2. divizion 1. donskog puka sa četiri eskadrona;

— Turopolje: 5. ustaški bataljon 10. ustaške brigade³ sa štabom bataljona i 17. i 18. četom. Na željezničkoj stanici — štab 925. landešicen bataljona sa 2. četom;

— Rakitovec: 20. četa 5. ustaškog bataljona;

— Peščenica: (želj. stanica) 15 vojnika iz 925. landešicen bataljona i 30 vojnika iz 3. čete 6. želj. str. bataljona;

— Lekenik (želj. stanica): 15 vojnika iz 925. landešicen bataljona i 40 vojnika iz 1. čete 6. želj. stražarskog bataljona;

— Greda (želj. stanica): 15 vojnika iz 925. landešicen bataljona i 30 vojnika iz 3. čete 6. želj. stražarskog bataljona;

— Martinska Ves: 23. četa 6. ustaškog bataljona posadne brigade ustaške vojske sa naoružanim meštanim — ukupno oko 100 ljudi;

— Zažina: 19. četa 5. ustaškog bataljona i 1. četa 3. bataljona 4. posadne brigade;

— Topolovac: dopunska četa 10. ustaške brigade.

² Bataljon je došao na obezbjeđenje komunikacije Zagreb—Sunja krajem 1943. godine i početkom 1944. Njegov sastav sačinjavali su u većini Austrijanci, i to starija godišta. Na svim važnijim željezničkim stanicama koje su bile preuređene u utvrđene tačke imali su svoje posade. Na svim važnijim međuprostorima i mostovima sagrađeni su betonski bunker. Sjedište štaba bilo je u Turopolju. Bataljon, sem obezbjeđenja želj. pruge, nije vršio nikakve druge akcije. Brojno stanje bataljona bilo je oko 500 ljudi. Bataljon je imao čet'ri čete. Jačina četa oko 100 vojnika, naoružane sa 3—4 mitraljeza, 6—8 puškomitraljeza. Svaka četa je osigurala svoj dio pruge. Bataljon je imao u svom sastavu i dva oklopna vlaka sa posadom od 60 do 80 vojnika. 1 pt-top i 1 teški bacač. (Arhiv VII, kutija 78, reg. br. 35/6; k. 1224, reg. br. 8/3 i reg. br. 11/3).

³ Krajem juna i početkom jula bataljon je zamijenio u uporištu Turopolje 3. bataljon Zagrebačke posadne brigade. Bataljon je imao 4. čete 17, 18, 19. i 20. (Arhiv VII, k. 58, reg. br. 74—4).

U vezi sa ishranom i jedinica i stanovništva južno od r. Save (Hrvatsko primorje, Gorski kotar, Lika i Kor-dun), trebalo je poslije žetve stvoriti mogućnost lakšeg prebacivanja hrane iz žitorodnih krajeva, sjeverno od r. Save, u ove krajeve. Namjera Glavnog štaba Hrvatske bila je da se na teritoriju Posavine, između Zagreba i Siska, formira posavsko vojno područje koje je trebalo, prije svega, da organizuje prebacivanje hrane. Da bi se ta namjera realizirala trebalo je likvidirati ustaška uporišta u s. Martinska Ves, s. Lijevi Dubrovčak i s. Mahovo. U vezi s tim Glavni štab Hrvatske je 28. jula naredio 10. i 4. korpusu da se pomenuta neprijateljska uporišta likvidiraju,⁴ a oni su zadatak preneli 33. i 34. diviziji. 34. divizija je trebalo da likvidira neprijateljsko uporište u Desnoj Mar-tinskoj Vesi.

Stab 34. divizije povjerio je ovu akciju brigadi »Frajnjo Ogulinac Seljo«. Za postizanje iznenađenja u napadu bilo je bitno sačuvati što više u tajnosti pokret brigade u Posavinu. U vezi s tim ostavljene su kod štaba divizije n Pokuplju sve nepotrebne stvari (komore, kuhinja, protu-avionski mitraljezi, nepotrebna sredstva veze) i sve bolesno ljudstvo. S obzirom na to što brigada nije bila u mogućno-sti da u jednoj noći izvrši pokret i napad bilo je predvi-đeno da se jedne noći izvrši pokret preko željezničke pruge Zagreb — Sisak i predani u Posavini, a slijedeće noći izvrši napad na uporište. Naređenje za pokret preko pruge dato je 8. avgusta u 14,50 sati,⁵ a pokret iz zbornog rejona Kra-varščica otpočeo je istog dana u 16 sati. Brigada je oko 23 sata došla na prugu između Turopolja i Peščenice. Na pruzi su prednji dijelovi naišli na neprijateljsku zasjedu i razbili je. Brigada je imala jednog poginulog. Sem toga, prilikom postavljanja eksploziva na prugu ranjen je i je-dan miner. Po dolasku u Posavinu ona je predanila u re-jonu šume Međidorje. Tu su bile preduzete posebne mjere obezbjeđenja. Niko se nije smio približavati ivici šume, zabranjena je bila pjesma pa i glasan razgovor, preduzete su posebne mjere za nabavku sijena za konje, vode za piće i si. i organizirano je osmatranje; komandanti bataljona

⁴ Zbornik, tom V, knjiga 29, dok. br. 107; depeša br. 3004 od 28. jula 1944. godine.

⁵ Isto, kutija 1230, reg. br. 33/2

su lično dežurali po 3 sata i provjeravali sprovođenje mjera obezbjeđenja. Za vrijeme predanka, ne poštivajući data naređenja, utopio se u r. Odra jedan borac.

U tom rejonu saopćena je jedinicama zapovijest za napad na Desnu Martinsku Ves i ukazano na vojno-politički i ekonomski značaj likvidiranja tog uporišta.

Prvom i 4. bataljonu koji su bili određeni za napad dodijeljeni su iz ostalih bataljona vodiči, koji su poznavali čitav ovaj teren i posebno samo uporište. Iz ovog rejona na izvršenje zadatka brigada je krenula u 20 sati (napad je određen za 23 sata 9. avgusta).

Desna Martinska Ves nalazi se na desnoj obali rijeke Save, 12 km sjeverozapadno od Siska. S obzirom na to što je ovo uporište bilo izloženo prema poluoslobodnom teritoriju Posavine, odakle mu je pretila potencijalna opasnost od napada naših snaga — ono je bilo solidno utvrđeno i imalo odlično organizovan vatreni sistem i dobru bojevu gotovost. Osnovu odbrane uporišta sačinjavali su slijedeći elementi: zidane zgrade uređene za odbranu (crkva-toranj, škola, vatrogasni dom, općinska zgrada i dve zidane zgrade na obali r. Save, na raskrsnici puteva); četiri bunkera široke zone dejstva, izrađena od cigle, naslaga balvana i nabijene zemlje, i bodljikave žice ojačane minama.

Za napad su određeni 1. i 4. bataljon i to: 1. bataljon napadao je sa južne i jugozapadne strane sa težištem da likvidira neprijateljske snage u crkvi i Župnom dvoru, i u bunkerima na tom pravcu; 4. bataljon napadao je uporište sa sjeverozapadne strane, duž glavne ceste, sa zadatkom da likvidira neprijatelja u sjevernom dijelu sela. U zasjedi prema Sisku, kod k. 99, bio je 3. bataljon i to sa dvije čete, okrenute prema s. Ljubljana, a jednom četom prema s. Martinska Ves.

Drugi bataljon, kojim je u avgustu — u odsustvu komandanta Valjan Vlade koji se nalazio na višem oficirskom kursu pri GŠH — komandovao Babić Lovro, bio je u rezervi i uz to imao zadatak da prihvata ranjenike i da uspostavi vezu sa jedinicama 33. divizije 10. korpusa, koje napadaju s. Lijevi Dubrovčak i s. Mahovo.⁶

⁶ VII, k. 426, reg. br. 41/2: Zapovijest štaba brigade, op. br. 163. od 9. avgusta 1944.

Jedinice 1. i 4. bataljona bile su ojačane protivoklopnim bacačima (»džon bul«), koji su u ovoj borbi u jedinici prvi put upotrijebljeni. Sem toga, jedinice su za prelaz preko žice i uništenje mina snabdjevene dovoljnim brojem škara i minskim štapovima za uništenje žice i mina. U svakoj četi za napad na bunkere formirana je od dobrovoljaca bombaška grupa od 5 do 7 boraca koji su bili pod neposrednom komandom komandira četa.

Napad je, zbog slabih vodiča, umjesto u 23 sati počeo tek 10. avgusta oko 0,45 sati. Zbog traženja odgovarajućeg puta do uporišta i mjesta i prelaženja kroz teško prohodan teren, jedinice su već prije početka napada djelimično otkrile svoje prisustvo. To se vidi iz činjenice da je uobičajena straža na groblju bila povučena i da je neprijatelj na prvu upućenu minu iz protuoklopnog bacača odmah odgovorio organiziranom vatrom.

U početku napada jedinice nisu uspjele da zauzmu ni jedan odbrambeni objekat. Na pravcu napada 1. bataljona sva nastojanja 1. i 3. čete da likvidiraju neprijatelja u zvoniku crkve bila su bezuspješna. Samo jedno kratko vrijeme, zbog dejstva i direktnog pogotka malog bacača, neprijatelj je bio prisiljen da napusti zvonik, ali ga je vrlo brzo ponovo zaposio. Međutim, taj period nije na vrijeme iskorišćen tako da je, dok su se te dvije čete pripremale za juriš, ponovo otvorena još jača i snažnija vatra sa zvonika i iz crkve. 2. četa istog bataljona koja je imala zadatak da sa zapadne strane, preko župnog dvora sa druge strane, napadne posadu u crkvi nije uspjela i ostala je pred žicom prikovana unakrsnom vatrom iz bunkera ispred crkve i bunkera koji je trebalo da likvidira 4. bataljon. Ni 4. bataljon nije uspio da se u prvom naletu dokopa neprijateljskih položaja, jer je propušten trenutak poslije prvog snažnog vatrene udara po bunkerima. Dejstvo protuoklopnog bacača protiv tako građenih bunkera nije bilo uspješno. Borci su iz kuća koje su se nalazile uz žicu bacali bombe na bunkere ali i to bez rezultata. Neprijatelj je poslije toga upalio dva stoga sjena blizu žice koji su osvijetlili čitav predteren, što je tada još više otežavalo situaciju kod 4. bataljona.

Poslije te početne situacije, nastalo je sporadično, neorganizirano čarkanje, koje nije vodilo izvršenju dobivenog zadatka.

Zbog takve situacije štab brigade je donio odluku da se odustane od daljeg napada i da se jedinice u 3 sata povuku sa položaja u rejon s. Ruča, s. Suša i s. Veleševac. Bataljon koji je bio na obezbjeđenju prema Sisku nije imao dodira sa neprijateljem. U 1,30 sati iz Siska je kamionima do s. Kaptolske Tišine, a dalje u streljačkom stroju, upućena pomoć od 50 vojnika udarnog voda 2. čete 1. dopunskog inženjerijskog bataljona, koji su došli u dodir sa posadom iz Martinske Vesi tek poslije povlačenja naših snaga.

U ovoj borbi i prijelazu preko pruge brigada je imala 6 mrtvih i 7 ranjenih. Utrošeno je 2.200 puščanih i 320 metaka za automate, 10 ručnih bombi, 15 mina za laki bacač, 19 mina za teški bacač kao i 36 protuoklopnih mina.⁷ Neprijatelj je imao 4 ranjene ustaše.⁸

Za neuspjeh brigade ima više uzroka. Iako su pripreme, za razliku od ranijih napada, bile solidne, ipak one nisu kod rukovodilaca i boraca stvorile čvrsto ubjeđenje da se mora postići uspjeh. Čitava akcija od rukovođenja do izvršenja patila je od neenergičnosti i čekanja da neko drugi uspije. Na kraju, i gubici brigade nisu bili za vrijeme prvog juriša, već uglavnom poslije toga. S druge strane, ni plan napada nije predviđao da se na jednom mjestu koncentrišu glavne snage i sredstva i na taj način poremeti neprijateljski vatreni sistem i čitava odbrana. Neprijatelj nije imao snage za bilo kakav manevar unutar uporišta. Tako taj frontalni napad, sa svih strana jednakim snagama, nije ni mogao dati pozitivne rezultate. Dalje, sredstva kojima je raspolagala brigada, a posebno protu-

⁷ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 50—11/4: Izvještaj brigade, op. br. 166 od 14. avgusta 1944. reg. br. 50—6/4: reg. br. 50—7/4: reg. br. 50—8/4: reg. br. 50—9/4: Izvještaji štabova bataljona — k. 426, reg. br. 39/5: Izvještaj štaba 34. divizije br. 231 od 17. septembra 1944. i reg. br. 40/5: Kritički osvrt štaba 34 divizije o napadu na Martinsku Ves, op. br. 182 od 30. avgusta štabu 4. korpusa.

⁸ Isto, k. 58, reg. br. 8/1—18: Izvještaj 1. korpusnog područja za avgust.

oklopni bacači, nisu bili korišćeni na najefikasniji način. Ni bombaške grupe nisu korišćene kako treba. Umjesto da se koriste odvojeno od jedinica i privlače objektu napada baš pod njihovom zaštitom, one su se nalazile u streljačkom stroju. Odluka o odustajanju daljeg napada bila je preuranjena, jer štab brigade nije, da bi pojačao napad, iskoristio sve snage kojima je raspolagao.

Pored ostalog i zbog neuspjeha brigade »Franjo Ogućlinac Seljo« nije mogla biti realizirana namjera GŠH da formira posavsko vojno područje, što je imalo za posljedicu i dalje otežano prebacivanje hrane prema jugu i ratnog materijala u obratnom pravcu.

10. avgusta u 14 sati štab brigade izdaje naredenje za marš u Pokuplje. Za prelaz preko pruge i ceste bio je određen sektor između Lekenika i Dužica. Dok su 1. i 4. bataljon bili u pratnji ranjenika, 2. i 3. bataljon su pratili transport hrane. U prethodnici je bio 2. bataljon, koji je po jednu četu uputio lijevo i desno od mjesta prelaza, a jednom četom obezbjeđivao samo mjesto prelaza. Na osiguranje koje se nalazilo prema Lekeniku naišla je jača kozačka patrola, koja je bila otjerana i pri tome zarobljena dva neprijateljska vojnika.⁹ Dalji pokret bio je bez dodira sa neprijateljem.

Do 10 sati 11. avgusta jedinice su stigle na širi rejon s. Novo Brdo i razmjestile se: 1. bataljon u s. Kolarec, 2. u s. N. Brdo, 3. u s. Zitkovčica, 4. u s. N. Brdo, štab brigade sa prištapskim dijelovima u s. N. Brdo. Jedinicama su određene zone obezbjeđenja i upozorene su na budnost, naročito u ranim jutarnjim satima. U slučaju neprijateljskog napada one su imale unapred pripremljene položaje za odbranu. U tom čitavom periodu nije bilo nikakvog sudara sa neprijateljem. Jedinice su redovno izvodile vojnu i političku nastavu. Brigadi je taj predah u avgustu bio vrlo koristan, poslije dužih borbi.

U tom periodu brigada je sa po dva bataljona bila dva puta (18 — 20. i 26 — 28. avgusta) u Posavini radi prijema žita i njegovog prebacivanja u Pokuplje. Oba puta zadatak je uspješno izvršen i prevezeno je 120 kola žita. U četiri

⁹ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 6/6: depeša br. 7 od 10. avgusta 1944.

maha (12, 15, 22. i 29. avgusta) manje ili jače snage brigade obezbjeđivale su organe NOO-a prilikom konfiskacije imovine narodnih neprijatelja i prikupljanja hrane u selima bliže neprijateljskih uporišta. Četa za vezu brigade sa ostalim četama za vezu divizije učestvovala je 25/26. avgusta u prikupljanju žica na željezničkoj pruzi Zdenčina — Horvati. U toku 25. avgusta, po naređenju štaba divizije, 1. i 3. bataljon, zajedno sa bataljonom za borbu protiv pete kolone (PPK bataljonom), učestvovali su u akciji na hvatanju dezertera u rejonu Dubranec — Vukomerić. Uхваćeno je 30 organiziranih dezertera.

Zaplenjen kamion korišten za prebacivanje hrane iz Posavine u Pokuplje avgusta 1944.

Situacija u Pokuplju i Zumberku umnogome se popravila. Sada su se, pored ostalog, uočavale pozitivne posljedice boravka i borbi 8. divizije u tim krajevima. Sve je to doprinijelo i jačanju 34. divizije. Borački elemenat u 34. diviziji bio je borben i poletan. Jedan od najvećih problema dotle bilo je malo brojno stanje. U toku avgusta je i to počelo da se konačno rješava. To je omogućilo da se 27. avgusta formira i 3. brigada 34. divizije — Zumbe-

račka brigada, a ostale brigade da se znatno popune. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« imala je koncem avgusta oko 900 boraca. Po socijalnom sastavu 65% bilo je seljaka, 25% radnika, a 10% ostalo (đaci, intelektualci, zanatlije, vojna lica i dr.) Po nacionalnom sastavu 82% bili su Hrvati, a od ostalih najviše je bilo Srba i Rusa (ukupno 15%>). Brigadi je dat u toku avgusta za njenu popunu i 3. bataljon Turopoljsko-posavskog odreda iz kojeg je još uzeto 120 novomobilisanih boraca, od kojih je formiran dopunski bataljon, koji je, također, predviđen za popunu brigade. Koncem avgusta divizija je imala tri dopunska bataljona. Stajalo se na stanovištu da ni jedan borac ne dođe u brigadu prije nego što prođe petnaestodnevni kurs u dopunskim bataljonima. Štab divizije zauzeo je stav da sve novomobilisane i sve one koji dolaze iz neprijateljske vojske upućuje u brigade i da partizanske odrede više ne popunjava. Na planu mobilizacije vidnu ulogu odigrale su i organizacije narodnooslobodilačkog pokreta u tim krajevima.

Uspjesi u popuni, sem ostalih faktora, vidno su utjecali na borbenost divizije u cjelini, a posebno u brigadi. Kao problem i dalje je ostajao komandni kadar, koji je bio vrlo mlad i još nedovoljno iskusan. Ocjena štaba divizije bila je da je stručna sprema rukovodilaca u cjelini slaba i da se još uvijek osjeća pomanjkanje borbenog iskustva. Oružje se u borbama slabo koristilo, pogotovo teško naoružanje, nedovoljno se upotpunjavaju vatre pješadijskog i teškog naoružanja, nema dovoljno koncentracije vatre i ona se rasplinjava po čitavom frontu, pokazuje se neumješnost u napadima na naseljena mjesta, a izvještavanje u toku borbe još nije pravilno shvaćeno.

Organizaciono stanje brigade nije se izmijenilo, sem formiranja pt-voda u pratećoj četi. U pogledu materijalne opremljenosti u brigadi ima dosta slabosti. Četi za vezu manjkali su poljski telefonski aparati, a oni kojima se raspolagalo bili su već dotrajali. Jedinice ne raspolažu dovoljnim brojem tovarne stoke i opreme za tovarni transport, tako da su se materijalna sredstva još uvijek vozila na kolima, što je bez sumnje utjecalo na pokretljivost brigade.

Politički i kulturno-prosvjetni rad bio je i dalje veoma živ. Glavna tema razgovora bila su i dalje dva osnovna

momenta: međunarodna situacija i, u tom posebno, ofenziva Crvene armije i njeno približavanje granicama naše zemlje i, drugo, sporazum Tito — Subašić, koji je u brigadi u kojoj su se nalazili pretežno Hrvati, veoma pozitivno primljen. No, ipak se najviše nastojalo da borci budu što pravovremeniije upoznavani sa dnevnim vijestima.¹⁰

Pelcovanje protiv tifusa angusta 1944.

2. Pruge Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak izbačene iz upotrebe

Zadatak NOV na teritoriji Hrvatske u to vrijeme, osim dejstva na komunikacije i na važnija neprijateljska uporišta, bio je: razbijanje ustaške vlasti i njihovih ustaško-domobranskih formacija, mobilizacija novih boraca, proširivanje slobodnog teritorija i, zajedno sa političkim or-

¹⁰ Arhiv VII, k. reg. br. 8/3: Izvještaj politkomesara 4. korpusa od 6. septembra 1944. političkom komesaru GŠ NOV i PO Hrvatske i CK KPH; k. 1223, reg. br. 52/2: Opći vojno-organizacioni izvještaj štaba 34. divizije br. 744 od 26. avgusta 1944. i k. 1230, reg. br. 52/4: Opći vojno-organizacioni izvještaj štaba brigade od 21. avgusta 1944.

ganizacijama, pomaganje uspostavljanja i jačanja narodne vlasti.

Kao i ostale jedinice NOV i 4. korpus je od vrhovnog komandanta NOV dobio naređenje da početkom septembra sve svoje snage baci na rušenje komunikacija i ometanje saobraćaja sa težištem na komunikacije Zagreb — Karlovac — Generalski Stol i Kostajnica — Bosanski Novi — Bihać.

Štab korpusa predvidio je i preduzeo čitav niz mjera da taj zadatak bude što bolje ispunjen. U štabu korpusa održani su mnogi vojni sastanci na kojima su detaljno raz-

Grupa boraca i rukovodilaca 2. bataljona avgusta 1944.

rađeni zadaci divizija. Komandant i politički komesar korpusa obišli su sve štabove divizija i sa njima posebno razradili zadatke. Planirano je bilo da se pri štabovima divizija za vrijeme izvršenja zadataka nalaze pojedini članovi štaba korpusa. Depešom od 23. avgusta naređeno je da se pri štabovima divizije, počev od 25. avgusta, održe kursevi za minere. Na kursu je iz svake brigade bilo po 8 boraca. Sem toga jedinicama je naređeno da u selima gdje se nalaze i u susjednim prikupe što veći broj škara i kli-

ješta za sečenje žice, zatim teške čekiće, ključeve za odvrtanje zavrtni na šinama, željezne šipke i dr. Posebno je ukazano na potrebu da se popiše alat koji se uzme da bi se kasnije vratio vlasnicima. Sve te pripeme snažno su podržane pojačanim političkim radom, kome je osnovu dalo pismo političkog komesara korpusa.

34. divizija dobila je u okviru ovog zadatak »da potpuno onemogući saobraćaj na komunikaciji Zagreb — Sisak i Zagreb — Karlovac za dulje vrijeme, a najmanje 10 dana, neprekidnim rušenjem pruge (tračnica, mostova, propusta, skretnica), zarušavanjem, prekopavanjem i miniranjem cesta koje idu paralelno sa prugama i onih koje vode na oslobođeni teritorij«.¹¹

U vezi s tim zadatkom štab 34. divizije je svojom zapoviješću od 28. avgusta¹² konkretizirao zadatak za svoje jedinice.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« dobila je zadatak da poruši prugu na odsjeku Horvati — Zdenčina.

Sve komunikacije prema naređenju štaba divizije trebalo je onespobiti za saobraćaj za najmanje 10 dana.

Neprijatelj je na ovom dijelu komunikacije imao sljedeća uporišta: *Horvati* (želj. stanica): dio 1. čete 10. ustaškog bataljona; s. *Mavračići*: 1. četa 10. ustaškog bataljona; Zdenčina (želj. stanica): 4. četa 10. ustaškog bataljona i 2. četa 4. domobranskog bataljona 2. posadne brigade.

Brigada se u toku 29. avgusta smjestila u širi rejon s. Dubranec. Tu su vršene konačne vojne i političke pripreme za predstojeće zadatke. Raspoloženje boraca bilo je vanredno. Brojno ojačanje brigade je imalo veliki odraz na takvo raspoloženje. To je ulijevalo mnogo sigurnosti borcima a posebno stariješinama. Početak akcije predviđen je za 31. avgust u 22 sata.

Te noći neprijatelj je sa 1. i 4. četom 10. ustaškog bataljona bio u zasjedama na pruzi između želj. stanice Horvati i želj. stanice Zdenčina.¹³ Kroz dokumenta se nije

¹¹ VII k. 426, reg. br. 12/1: Zapovijest štaba 4. korpusa za 31. avgust 1944. i reg. br. 13/1: Naređenje štaba korpusa od 29. avgusta 1944.

¹² Isto, k. 1223, reg. br. 24/1:

¹³ Arhiv VII 58, fascikla 9: Izvještaj prvog zbornog područja za septembar.

uspjelo utvrditi da li je neprijatelj bio u uobičajenim zasjedama, da li je osjetio prikupljanje i približavanje naših snaga i očekivao prelaz jedinica iz Pokuplja u Žumberak, ili je bio obaviješten o akciji na prugu — što je također moguće. No, ostaje činjenica da je neprijatelj na cijelom odsjeku spreman dočekao jedinice koje su se približavale pruzi, da je to za jedinice brigade bilo iznenađenje i da je to uzrok da te prve večeri nije postignut potpun uspjeh — posebno kod 3. bataljona.

Te noći je iz 1. bataljona dejstvovala u početku samo 3. četa. Njegova 1. četa bila je u sastavu 3. bataljona, a 2. četa, koja je tog dana bila na posebnom zadatku, stigla je kasno na prugu, tako da je učestvovala samo kraće vrijeme na rušenju pruge. Kao prvo, bio je postavljen zadatak da se likvidira zasjeda postavljena kod stražarnice na mostu gdje put s. Gornji Videlin — s. Sluki presijeca prugu. U zasjedi se nalazio jedan vod 4. čete 10. ustaškog bataljona (30 — 35 ustaša) naoružan sa 2 puškomitraljeza, 1 teškim mitraljezom i 1 lakim bacačem. Četa, bez jedne desetine, prilazila je pruzi sa lijeve strane naznačenog puta, a jedna desetina sa desne strane. U energičnom napadu izbila je četa na prugu i razbila zasjedu koja se u neredu povukla u pravcu Zdenčine. Pri tome je zaplijenjen laki bacač, nešto municije i opreme. Četa je imala 5 ranjenih boraca. Neprijatelj je imao jednog poginulog i 4 ranjene ustaše.¹⁴

Odmah po razbijanju zasjede jedna je desetina upućena duž pruge u pravcu s. Mavračići, a druga duž pruge u pravcu 4. bataljona, prema želj. stanici Zdenčina. Ostatak čete obezbjeđivao je rad minera, učestvovao u rušenju pruge, paljenju pragova i drugog. Iza ponoći naišla je i 2. četa tog bataljona i do kraja učestvovala u rušenju pruge. Te noći je uništeno 3 — 4 km pruge. Bataljon se u 4 sata povukao u s. Jambrešić, a na odsjeku rušenja je ostavio izvidačko odjeljenje.

Treći bataljon je za izvršenje ovog zadatka imao slijedeći plan: 1. četa da napada sa istočne strane na s. Mavračići iz pravca Kraljevačke šume, 2. i 3. četa prelaze prugu po putu koji južno od s. Mavračići vodi ka s. Premužić, a potom 2. četa napada na uporište sa sjevera iz

" Isto, k. 207, reg. br. 1/6—5.

pravca istočno od s. Drdići, a 3. četa sa zapadne strane iz pravca s. Premužić. 1. četa 1. bataljona vrši demonstrativni napad na neprijateljsku posadu na želj. stanici Horvati i obezbjeđuje napad na s. Mavračići sa tog pravca. Cete koje su prelazile prugu naišle su kod pruge na neprijateljsku zasjedu koju su razbile i krenule dalje. Kod s. Premužić jedinice su ponovo naišle na jaču zasjedu, kojom prilikom su nestali vodiči i čete su se razdvojile, zbog čega se nije moglo organizirano krenuti dalje na zadatak. 1. četa je u 22,10 sati, podržana teškim bacačem, sa svoje strane napala na uporište, ali je snažnom vatrom bila odbačena na polazne položaje. Isto tako i 1. četa 1. bataljona nije uspjela da do kraja izvrši svoj zadatak, jer je kod samog dolaska na prugu kod želj. stanice Horvati dočekana jakom vatrom i odbačena. 2. četa se po nailasku na zasjedu kod s. Premužići vratila preko pruge i u 1,30 sati prugom iz pravca Zdenčine napala na uporište. S obzirom na snagu neprijatelja i nesvrishodnost ove usamljene akcije, ovaj napad nije uspio. I četa i neprijatelj su pri tome imali po 2 ranjena. Poslije naređenja političkog komesara brigade, bataljon se povukao u s. Jambrešić, ostavljajući na tom odsjeku izviđačko odjeljenje.

Četvrti bataljon je u potpunosti izvršio svoj zadatak, sem miniranja ceste Zdenčina — s. Kupinec. Neprijatelj je, osjetivši približavanje naših snaga, panično napustio bunkere i povukao se prema Zdenčini. Iz Zdenčine je intervenirao samo vatrom, tako da 3. četa tog bataljona nije imala nikakvog dodira sa neprijateljem. Ostale dvije čete tog bataljona obezbjeđivale su minerske grupe i učestvovala u rušenju pruge i bunkera. Po izvršenom zadatku bataljon se povukao u s. Horvatići, ostavljajući na tom odsjeku izviđačko odjeljenje.

Sem 3. bataljona, ostale jedinice su u potpunosti izvršile svoj zadatak, tako da je 3 km pruge na odsjeku između s. Mavračići i želj. stanice Zdenčina potpuno onesposobljeno za saobraćaj. Mostovi manjih raspona pri tome nisu rušeni, jer bi to zahtijevalo mnogo eksploziva, a njega nije bilo, a i mostovi se zbog svoje kratkoće mogu lako popraviti ili improvizirati. Ukupno je te noći uništeno 117

šina, 75 pragova, srušen signal pred željezničkom stanicom Zdenčina i miniran bunker.¹⁵

Uzrok neuspjeha 3. bataljona ležao je, prije svega, u netačnim obavještajnim podacima. U s. Mavračići i zasjedama od Mavračića i želj. stanice Horvati nije se nalazio vod ustaša, već skoro čitava 1. četa 10. ustaškog bataljona u jačini od oko 140 vojnika. Dalje, bataljon je bio iznenađen zasjedama na više mjesta, što je dovelo do toga da su

Rušenje pruge septembra 1944.

se jedinice 3. bataljona pocijepale i nisu mogle ni izići na određene pravce napada. Sem toga, jedinice su sticale dojam da ih neprijatelj opkoljava. Pri tome je izgubljena veza između četa i četa i štaba bataljona.

Neprijatelju, a bilo je u zasjedama oko 250 vojnika (1. i 4. četa 10. ustaškog bataljona), nije u akcijama te noći zadan ozbiljniji udarac ni u živoj sili ni u sredstvima i on se mahom bez naročitih gubitaka povukao u svoja matična

¹⁵ Isto, k. 1230, reg. br. 53—1/4; Izvještaj štaba brigade od 1. septembra 1944. reg. br. 45—3/2; reg br. 45—4/2; i reg. br. 45—6/2; Izvještaji štabova bataljona.

uporišta. No, nema sumnje da su ova dejstva brigade i divizije u cjelini i nemogućnost njemačko-ustaškog komandovanja da nešto efikasnije preduzme protiv naših jedinica, negativno utjecali na moral ovih neprijateljskih snaga. Šef željezničke stanice Zdenčina traži hitno pojačanje »jer su sve okolne šume pune partizana.«

Brigada je te noći imala 7 ranjenih od kojih je 1 kasnije umro, a neprijatelj 1 poginulog i 6 ranjenih ustaša.

Raspoloženje boraca bilo je zaista vanredno. Možda je za opće raspoloženje boraca čitave 34. divizije karakterističan primjer Karlovačke brigade, koja je, uprkos izričitog naređenja štaba divizije da se ne napada uporište Desinac, upravo njega zauzela u jednom jedinom naletu i pri tome zarobila 29, ubila 3, a ranila 4 neprijateljska vojnika i oficira.

Preko dana 1. septembra brigada je ostala u neposrednoj blizini pruge u rejonu s. Jambrešić — s. Horvatići, pripremala za dejstva slijedeće noći. Neprijatelj je preko cijelog dana mirovao, jer je vjerojatno očekivao dejstvo savezničke avijacije, koja je i do tada povremeno napadala ta uporišta. Jedino su primijećene jače patrole koje su kontrolirale teren duž pruge i ustanovljavale rezultate rušenja pruge. Vršena je djelimična opravka pruge samo kod s. Mavračića. Borci, koji su bili obavješteni da će saveznička avijacija po danu tući uporišta duž pruge, bili su sada zbog toga i pomalo revoltirani. Saveznička avijacija je ipak tog dana bombardirala Karlovac. Pretpostavljalo se da će neprijatelj pokušati da u toku noći opravlja prugu. Brigada je u vezi s tim dobila zadatak da neprijatelju onemogući popravku pruge i da vrši dalja rušenja. Štab brigade je za akcije 1/2. septembra postavio bataljonima slijedeće zadatke:¹⁶

— 3. bataljon, ojačan 1 teškim bacačem i grupom minera, izvršiće demonstrativni napad na s. Mavračice; 1. bataljon, ojačan 1 teškim bacačem i grupom minera, porušiće prugu na odsjeku isključno s. Mavračići — s. Gornji Vida-

¹⁶ Isto, k. 1230, reg. br. 45—2/2: Naređenje štaba brigade, op. br. 177 od 1. septembra 1944.

lin; 4. bataljon jednom četom postavlja zasjedu prema Zdenčini na bezimenom potoku, a sa ostale dvije čete porušiće prugu između bezimenog potoka i s. Gornji Vidalin: 2. bataljon se nalazio od 31. avgusta u rejonu s. Hobolić — Hrašće (k. 216) sa zadatkom obezbjeđenja desnog boka 1 pozadine rasporeda brigade iz pravca Zagreba. Početak dejstva naređen je za 1. septembar u 22 sata, a povlačenje 2. septembra u 1 sat, s tim da jedinice na svojim odsjecima ponovo ostave preko dana izviđačka odjeljenja.

Treći bataljon je točno u određeno vrijeme izbio na prugu. Neprijateljska zasjeda se odmah bez otpora povukla u s. Mavračići. Stab bataljona se, bez obzira na naređenje da vrši samo demonstrativan napad, odlučio na pokušaj da likvidira uporište. Zato je sa 1. i 2. četom počeo da vrši energičan pritisak na s. Mavračići sa južne i zapadne strane, dok su 3. četa i mineri počeli da ruše prugu. Poslije oko tri sata borbe, neprijatelj je stekao dojam da se radi o pravom napadu i demoralisan napušta uporište u 4 sata i povlači se prema želj. stanici Horvati. Pri tome su jedinice 3. bataljona zaplijenile 2 laka bacača, 20 pušaka, 14.000 metaka i mnogo drugog materijala. Bataljon je imao 2 ranjena druga, a neprijatelj 1 poginulog i 5 ranjenih ustaša.

Prvi bataljon je izbio na prugu bez dodira sa neprijateljem. 2. četa prilazila je pruzi u streljačkom stroju sa desne strane puta s. Vidalin — pruga. Po izlasku na prugu uputila je jednu desetinu prema s. Mavračići koja je uhvatila vezu sa 3. bataljonom. 3. četa produžila je isto tako u streljačkom stroju sa lijeve strane tog puta i po izbijanju na prugu uputila jednu desetinu prema Zdenčini koja je uhvatila vezu sa 4. bataljonom. 1. četa išla je putem u koloni, noseći materijal za dalje uništavanje pruge. Sve čete, sem osiguravajućih dijelova, poslije su učestvovala na rušenju pruge, telegrafskih stubova, itd. Bataljon se u 2 sata povukao sa pruge u određeni rejon.

Četvrti bataljon je u potpunosti izvršio svoj zadatak, ne ispalivši pri tome ni jedan metak.

Drugi bataljon je svojom 3. četom, pod komandom komandanta bataljona, toga dana izvršio izviđanje prema s. Brezovica (8 km južno od Zagreba), ne dolazeći u dodir

sa neprijateljem. Pri ovom izviđanju zarobljeni su jedan naoružan ustaša i grupa kvislinških službenika iz Zagreba..

U toku noći uništeno je daljih 145 šina i 120 pragova.. »Promet je do daljeg nemoguć. Nema ni šina ni pragova«, javlja u Zagreb šef željezničke postaje u Zdenčini.

Neprijatelj, iako je bio siguran da će se akcija pruge nastaviti, jer je vjerojatno znao za prisustvo naših jedinica u neposrednoj blizini pruge, nije preduzimao nikakvih protumjera. To je bio najbolji znak njegove nemoći. Napuštanje uporišta s. Mavračića, koje je te noći branilo 80 — 100 ustaša, pred napadom dweju četa 3. bataljona, čije brojno stanje nije premašivalo 100 boraca, bio je najočitiji znak osjetnog opadanja morala kod neprijatelja, a posebno ustaša. 3. bataljon je tog dana djelstvovao mnogo homogene i energičnije, pri čemu je posebnu ulogu odigrao ličnom hrabrošću komandant tog bataljona Ajdinović Ljuban.

Svi bataljoni su sa potpunim uspjehom izvršili sve zadatke koje je štab brigade te noći pred njih postavio. Borci su rušili prugu uz pjesmu i svirku harmonika. Evo kako je neprijatelj vidio taj rad: »... ovaj rad su partizani izvršili uz teško oružje, pa su čak pjevali i svirali na harmonici i rukali prugu...«¹⁷

*

Treći bataljon je 2/3. septembra nastavio uništavanje pruge na odsjeku s. Vidalin — s. Mavračići. Pri tome je jedna četa bila kod stražarnice u s. Mavračića na obezbjeđenju prema želj. stanici Horvati, jedan vod prema Zdenčini a jedan vod u rezervi. Jedna četa je prevaljivala prugu u jarak. 2. četa 1. bataljona na povratku iz Žumberka zajedno sa 3. bataljonom učestvovala je na rušenju pruge. Te noći je uništeno daljih 56 šina i 27 pragova. Neprijatelj nije izlazio iz uporišta. Ostale snage (1. i 4. bataljon) bile su na odmoru.

Dva voda 2. čete 1. bataljona imali su 3/4. septembra zadatak da izvrše izviđanje pruge. Jedan vod izviđao je rejon kod s. Gornji Vidalin, a drugi je imao zadatak da izvidi

¹⁷ Arhiv VII, k. 207, reg. br. 1/6—34.

da li se neprijateljske snage nalaze u željezničkoj stanici Horvati. 1. vod nije naišao na neprijatelja, a na 2. vod je u želj. stanici Horvati bila otvorena vatra iz zasjede i oklopnog vlaka.

U toku 4. septembra 2. četa 10. ustaškog bataljona prešla je iz s. Novaki u s. Klinča-Selo, tako da su se u širem rejonu Zdenčine tada našle tri čete 10. ustaškog bataljona.¹⁸ Neprijatelj je nastojao da ojača svoje snage na ugroženom dijelu pruge.

Stab 2. bataljona predložio je 4. septembra štabu brigade da mu odobri da sa dvije čete izvrši napad na dva bunkera (jedan dvokatni i jedan jednokatni) koji obezbjeđuju most na potoku Lomnici, između želj. stanice Horvati i želj. stanice Hrvatski Leskovac. Stab brigade je odobrio akciju, s tim da bataljon u ranim jutarnjim časovima mora biti na svojim položajima, spreman za izvršenje ranije postavljenog zadatka. Neprijatelj je u bunkerima bio jačine 15 vojnika, naoružan sa dva puškomitraljeza i jednim teškim mitraljezom. Stab bataljona odredio je za napad 2. četetu, a 3. četa je dobila zadatak da jednim vodom obezbijedi pravac Horvati, a drugim pravac Hrv. Leskovac. 1. četa ostala je na položajima u rejonu s. Hobolić.

Prema planu napada jedan vod 2. čete ojačan »džon bulom« i pt-puškom trebalo je da pređe potok Lomnicu i da sa zapadne strane napadne jednospratni bunker i onemogućiti povlačenje neprijatelja u tom pravcu, a drugi vod također »džon bulom« da frontalno napadne dvospratni bunker.

Bataljon je krenuo na izvršenje zadatka u 19 sati. Napad je otpočeo u 22,46 sati. Neprijatelj je uočio približavanje jedinica i otvorio vatru. Komandant bataljona pozvao je ustaše na predaju. Došlo je do kraćeg dijaloga između njega i ustaškog podoficira. Komandant bataljona želio je da time stvori vrijeme 2. vodu 2. čete da stigne do određenog položaja sa druge strane pruge, a 1. vodu da se približi bunkerima sa ove strane. Međutim i ustaški podoficir je želio da stvori vrijeme za povlačenje. Ispaljivanje mine iz »džon bula« bio je znak za juriš. U 23,05 sati

¹⁸ Isto, k. 1224, reg. br. 8/6: depeša br. 131 od 4. septembra 1944. godine.

bunkeru su bili zauzeti. Neprijatelj je uspio da se izvuče iz bunitera, jer 2. vod 2. čete, koji je trebalo da napadne sa sjeverozapadne strane, zbog močvarnog terena nije mogao na vrijeme da zauzme odredene položaje. Tom prilikom je, uz utrošak 100 metaka i 4 bombe, zaplijenjen teški mitraljez, 1 puška, 3.000 metaka, telefonski aparat i razni drugi materijal. Ranjene su tri ustaše, dok 2. četa nije imala gubitaka. Nepažnjom voda 3. čete, koji je bio na obezbjeđenju na pruzi prema Hrv. Leskovcu, propušten je oklopni vlak koji je skoro iznenadio 2. četu i onemogućio minerima da poruše most i bunker. Bataljon je 5. septembra u 1 sat već bio na svojim položajima. Inicijativa štaba 2. bataljona, s obzirom da je to omogućavala situacija na pravcima koje je bataljon obezbjeđivao, bila je vrlo korisna i uklapala se u opšti zadatak brigade. Ujutro, poslije dolaska sa akcije, održana je bataljonska konferencija. Diskusija je bila veoma živa. Diskutanata je bilo toliko da se konferencija morala nastaviti i slijedećeg dana. Sem o političkoj situaciji, kritički se osvrtao na prošle akcije, govoreno je o greškama, a i o dobrim stranama.

Na povratku sa izviđanja 2. četa 1. bataljona, između želj. stanice Horvati i s. Mavračići, naišla je na radni vlak sa otvorenim platformama na kojima se nalazio neprijatelj. Četa je otvorila vatru iz neposredne blizine. Računa se da je neprijatelj tom prilikom imao oko 20 izbačenih iz stroja. U ovoj borbi ranjen je politički komesar 1. bataljona.¹⁹

Treći bataljon, ojačan grupom минера, dobio je 5/6. septembra zadatak da poruši prugu između Zdenčine i potoka Okičnice. Bataljon je izlazeći na prugu uputio jednu četu na obezbjeđenje prema Zdenčini, a drugu na potok Okičnica. 3. četa je ostala u rezervi kod štaba bataljona. Pruga je porušena na više mjesta. Dodira sa neprijateljem, sem vatrenog, iz pravca Zdenčine nije bilo. Toga dana rano ujutro 1. četa 10. ustaškog bataljona napustila je uporište Horvati i povukla se u Zdenčinu.

Radi predstojećih planova brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (sada bez 4. bataljona koji je zamijenio 2. bataljon

¹⁹ Isto, k 1230, reg. br. 45—3/2: Operativni izvještaj štaba 1. bataljona od 6. septembra 1944.

u s. Hobolići) prikupljena je u toku 6. septembra u selima istočno od s. Kupinec u slijedećem rasporedu: 1. bataljon u s. Jambrešić, 2. bataljon u s. Maretići, 3. bataljon u s. Kramarič, štab brigade sa prištapskim dijelovima u s. Maretići.

Neprijatelj je osjetio da su se naše snage izvukle iz dosadašnjih rejlona oko pruge. Stab 10. ustaškog bataljona formirao je iz dijelova 1, 2. i 4. čete, koje su se nalazile u Zdenčini i Klinča-Selu, jednu kombinovanu čet u jačini 170 vojnika i uputio je u ranim jutarnjim satima 7. septembra u nasilno izvidanje pravcem: Zdenčina — s. Kupinec — s. Bratina — Crna mlaka.²⁰ U s. Kupinec ova jedinica je iz zasjede na prepad zarobila patrolu 2. bataljona od 3 borca na čelu sa vodnikom voda. Puškomitraljezac iz patrol e uspio je da izbjegne zarobljavanje i obavijesti naše jedinice o nailasku neprijatelja. Rano ujutro ova kombinovana četa uspjela je da prodre do s. Soške i krene prema s. Mikuševići (sk. 21).

Komandant brigade, iako nije imao tačnu predstavu o neprijatelju, pa je čak pretpostavljao da je u akciji čitav 10. ustaški bataljon, odlučio je da ga odmah napadne. Dejstva bataljona su odmah otpočela i neprijatelj je ubrzo shvatio da je upao među glavne snage brigade i odlučio se na brzo izvlačenje.

Druga četa 2. bataljona sa teškim bacačem, na čelu sa komandantima brigade i bataljona, smjelo je krenula kroz neprijateljski raspored pravcem s. Maretići — s. Pavletići i tu zauzela položaj. U isto vrijeme 3. četa tog bataljona presrela je neprijatelja koji je nastupao prema s. Mikuševići i odmah jurišala. 3. bataljon ga je odmah napao kod s. Soške i natjerao ga u bjekstvo. 1. bataljon je zbog udaljenosti malo zakasnio, ali je na putu istočnije od s. Kupinec naišao na neprijatelja koji je bježao prema Zdenčini i tom prilikom zarobio 4 ustaša a 5 ubio.

U napadu 3. bataljona na s. Soške oslobođeni su i zarobljeni borci (3) 2. bataljona sa komandir e voda.

Neprijatelj je bio smjelim dejstvima bataljona potučen i uopće nije pružao organiziran otpor. Borci se nisu

²⁰ Arhiv VII, k. 58, fasikla br. 9: Izvještaj 1. korpusnog područja za septembar 1944.

obazirali na borbu iza njihovih leđa, već su vrlo disciplinirano izvršavali postavljene zadatke. Samo slučajnosti što su neka automatska oružja otkazala u najodsudnijim trenucima — kada su 2. i 3. četa 2. bataljona naišle na glavnu neprijateljsku grupu i udaljenost 1. bataljona koji nije uspio na vrijeme da zatvori sve pravce ka Zdenčini — neprijatelj ima da zahvali da nije pretrpio ne samo potpuni poraz, već i vrlo teške gubitke. Imao je 12 mrtvih (ostali su na položaju) i 4 zarobljena, a računa se na daljih 10 ranjenih. U izveštaju 10. ustaškog bataljona konstatuje se 5 ranjenih i 9 nestalih,²¹ međutim, naši su podaci o ubijenim i zarobljenim ustašama tačni. Pri tome je zaplijenjeno: 1 teški mitraljez, 12 pušaka, 3.000 metaka i drugog materijala.²² U toj borbi naše jedinice nisu imale čak ni jednog ranjenog.

Iskustvo iz borbe nepotpunih triju bataljona brigade (oko 300 boraca) sa kombinovanom ustaškom četom (170 vojnika) jeste pozitivan primjer smjelog plana, vrlo disciplinirano i energično sprovedenog.

*

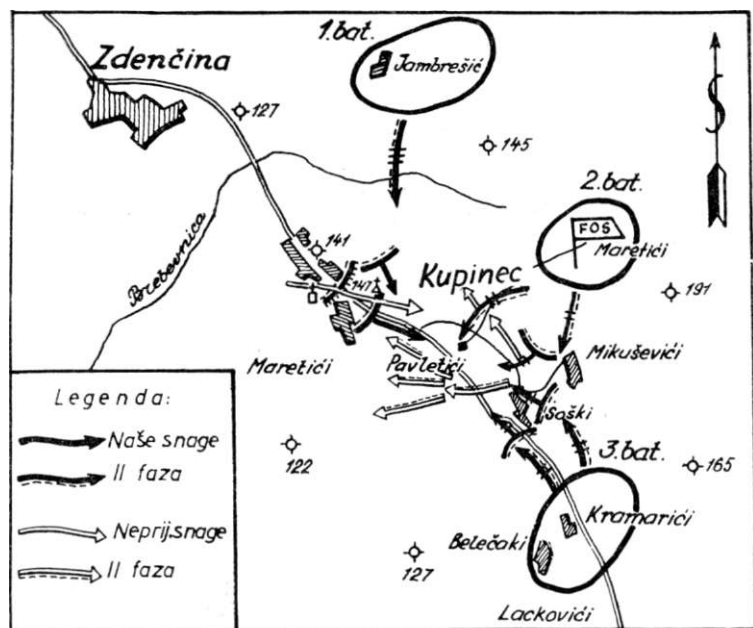
Završni dio ovih akcija na prugu Zagreb — Karlovac trebalo je da bude zauzimanje uporišta Zdenčine i uništenje 10. ustaškog bataljona, čije su dvije čete bile u Zdenčini a jedna u s. Klinča-Selo (1,5 km sjeverozapadno od Zdenčine). Prvobitno se u željezničkoj stanici, sem domobranske čete, nalazila samo 4. četa 10. ustaškog bataljona, ali je 6. septembra u uporište došla i 1. četa tog bataljona iz Horvata. To je dovelo do izvjesnog kolebanja kod štaba divizije da li da se izvrši napad na to uporište.²⁴ Presudan momenat kod odluke da se napad ipak izvrši bio je poraz ustaša tog dana ujutro kod Kupinca. Stab divi-

²¹ Arhiv VII, k. 59: Izvještaj 1. korpusnog područja za septembar 1944.

²² Isto, k. 1230, reg. br. 54/4: Izvještaj štaba brigade br. 189 od 8. septembra 1944.

²⁵ Ujutro 7. septembra, štab divizije upućuje štabu Zumbračke brigade slijedeću depešu: »Situac'ja u Zdenčini se izmijenila. Ustaše iz Horvata došle u Zdenčinu. Pripremite se, a u podne ćemo vam javiti da li čete krenuti na zadatak (Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 8/6, depeša br. 147).

zije i politički komesar 4. korpusa Veco Holjevac, koji se tih dana nalazio pri štabu divizije, smatrali su da je bez obzira na brojčani odnos snaga, situacija, s obzirom na moral ustaša, sasvim sazrela za napad. Naređenja za napad izdana su depešama, a brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« usmeno. Zadatak da zauzme Zdenčinu dobila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« (bez 4. bataljona) ojačana pratećom četom Karlovačke brigade i jednim brd-

Borba kod s. Kupinec 7. septembra 1944.

skim i 2 pt-topa. Žumberačka brigada je imala zadatak da likvidira neprijateljsko uporište u Klinča-Selu, a sa po jednim bataljonom da obezbjedi od neprijateljskih intervencija pravce koji izvode iz s. Jastrebarsko i Samobora preko s. Plešivice.²⁴ Karlovačka brigada sa dva bataljona obezbeđuje ovu akciju od neprijateljskih intervencija iz pravca Zagreba i Samobora.

²⁴ Isto, k. 1224, reg br. 8/6: depeša br. 148 od 7. IX.

Zdenčina je jedno od vrlo rijetkih neprijateljskih uporišta koje do tada nije bilo ni jednom zauzeto. Glavni objekti odbrane bili su željeznička stanica, tri trokatna i pet manjih zidanih bunkera oko stanice i čitav niz bunkera od zemlje i drveta, povezanih rovovima i opasanih sa dva pojasa bodljikave žice u koje je djelimično uvedena električna struja.

Posada u Zdenčini sastojala se od 1. i 4. čete 10. ustaškog bataljona i 2. čete 4. bataljona 2. posadne brigade, ukupno oko 420—450 vojnika, naoružanih 1 teškim i sa 4 laka bacača, 9 mitraljeza i 30 puškomitraljeza.

Plan za napad (sk. 22) bio je slijedeći.²⁵

— 3. bataljon, ojačan sa 3 teška bacača i grupom минера, napadao je sa istočne i sjeveroistočne strane i to 1. i 3. četom duž pruge istočnije prema mlinu i raskrsnici. Za napad na bunkere bile su organizirane grupe bombaša kojima su dodijeljeni protuoklopni bacači i pt-puške. Minerska grupa kretala se odmah iza streljačkog stroja. Po upadu u uporište bataljon je imao zadatak da se jednim dijelom snaga učvrsti, a drugim dijelom pročisti kuće sjeverno od pruge prema Klinča-Selu i uhvati vezu sa Žumberačkom brigadom. 2. bataljon, ojačan grupom минера, 3 teška bacača i protuoklopnim bacačem, napadao je neprijatelja sa južne strane i to 1. i 3. četom sa lijeve i desne strane glavnog puta Kupinec — Zdenčina, a 2. četom južno od pruge ka želj. stanici. 1. bataljor je bio u brigadnoj rezervi iza 2. bataljona, s tim da 1. četa obezbjeđuje artiljerijska oruđa, a jedan vod 2. čete brigadno previjalište; 4. bataljon dobio je zadatak da jednom četom ojačanom minerima poruši bunkere oko željezničke stanice Horvati, a ostalim snagama da obezbjeđuje pravce koji sa sjevera izvode ka rejonu Zdenčine; artiljerija u sastavu 2 pt-topa i 1 brdski top podržavala je dejstva 2. i 3. bataljona. Početak napada bio je predviđen za 7. septembar u 22,30 sati.

Za pripremu napada bilo je vrlo malo vremena, jer su jedinice u toku dana bile angažirane u borbi, a kasnije skoro do pada mraka bile na položajima, pa je i priprema

²⁵ Isto, k. 1230, reg. br. 48—3/2: Zapovijest štaba brigade, op. br. 188 od 7. septembra 1944.

jedinica i organizacija napada vršena, tako reći u pokretu. To je jedan od razloga da jedinice nisu bile ni u dovoljnoj mjeri obezbijedene sredstvima za prelaz preko žice, a, sa druge strane, i razlog da se skoro pola sata zakasnilo sa početkom napada.

Napad na uporište otpočeo je artiljerijskom pripremom, koja je u napadu brigade prvi put sa više oruđa (ukupno 9 oruđa) primijenjena. No, artiljerijska priprema, iako je bila efikasna, zbog svoje kratkoće nije mogla biti do kraja iskorišćena radi pravljenja prolaza kroz žičane prepreke. Sem toga, zbog netačnog gađanja 3. četa 2. bataljona imala je od sopstvene artiljerijske vatre 2 ranjena kraj žice, poslije čega se četa povukla nešto unazad.

Juriš 3. bataljona nije uspio zbog veoma jakog otpora neprijatelja. 1. četa 2. bataljona uspjela je da pređe žicu, zauzme neke drveno-zemljane bunkere, ali je neprijateljskim protunapadom vraćena na polazne položaje uz 4 ranjena borca. Ponovni juriš 3. bataljona zaustavljen je bombama na žici u kojoj je bila uvedena električna struja., a jedinice su se uz mrtve i ranjene ponovo povukle na polazne položaje. Juriš 1. i 3. čete 2. bataljona, također je ponovo odbijen uz 8 ranjenih i 2 mrtva druga.

Dejstvom zapaljivih metaka sasvim slučajno izazvan je požar u uporištu, koji je osvijetljavao jedan njegov dobar dio. To je neprijatelja veoma zbunilo, jer mu je onemogućavalo pokrete po uporištu, a napadaču omogućavalo preciznije gađanje. Žestoka borba je nastavljena. Minobacačkom vatrom tučene su pojedine otporne tačke, a artiljerijskom prostor oko železničke stanice. Koncentrišući pješadijsku vatru pomalo je stvarana vatrena nadmoćnost napadača nad braniocima.

Oko 3 sata primijećno je da vatra neprijatelja slabi i da postoje neorganizirana. Komandant 3. bataljona je to u pravi momenat uočio. Poslije snažne vatre minobacača, koji su podržavali 3. bataljon tukući selo, bataljon je snažno jurišao i prodro u samo uporište. U tom jurišu posebno su se istakli Vrbani Josip, Dugač Stjepan i Lipovac Barica na čelu sa komandirima 1. čete Kos Stjepanom, koji su, bacajući bombe, prvi jurišali i prodrli u uporište. Neposredno iza toga izvršio je juriš i 2. bataljon i u 3,45 sati čitavo uporište je zauzeto. Neprijatelj se počeo pov-

lačiti dijelom prema Klinča-Selu, a dijelom u pravcu Jastrebarskog, ali uglavnom neorganizirano. Odmah iza prodora 3. i 2. bataljona u uporište, ubačen je u borbu nepotpun 1. bataljon sa zadatkom da goni neprijatelja prema s. Klinča-Selo i da po mogućnosti upadne u samo selo. Na taj zadatak je nešto kasnije upućen i dio 3. bataljona. Međutim, pred Klinča-Selom je neprijatelj pružio ogorčen otpor. U toku gonjenja ubijeno je 5 neprijateljskih vojnika i zaplijenjeni su 3 mitraljeza, 7 pušaka, 60.000 metaka i drugi materijal. Jedinice 1. bataljona imale su 7 ranjenih boraca. U zauzetom uporištu grupe minera uništile su eksplozivom 8 betonskih bunkera, hitni pomoćni radni vlak sa 5 vagona, 2 skretnice, 4 šine, 24 praga i staničnu zgradu. Jedinice 2. bataljona su vršile pretres uporišta, prikupljale i evakuisale plijen. Oko 6 sati 8. septembra jedinice brigade povukle su se iz uporišta, bez dodira sa neprijateljem.²⁶

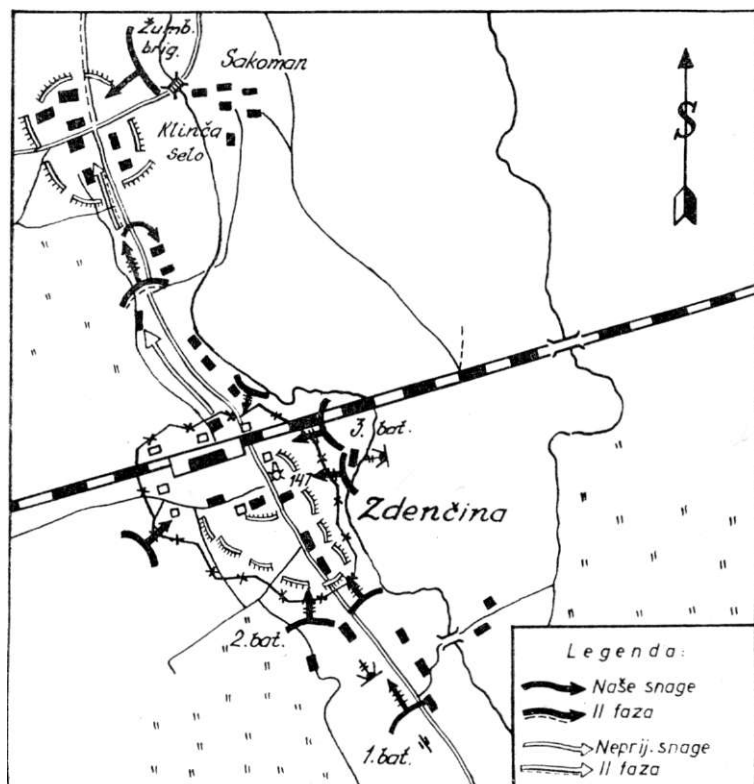
Prema izvještaju štaba 10. ustaškog bataljona njegove jedinice u Zdenčini imale su 8 mrtvih, 32 ranjena i 8 nestalih vojnika, a prema izvještaju MINORS-a gubici u Zdenčini su 16 mrtvih, 56 ranjenih i 12 nestalih ustaša. Ono što je tačno, to je 30 zarobljenika i 35 ubijenih koji su nađeni u uporištu. Vjerojatno se ovi gubici koje iznosi neprijatelj odnose samo na 1. i 4. ustašku četu. Zaplijenjena su bila 3 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 62 puške, 1 laki bacač, 60.000 metaka i mnogo drugog materijala.

Brigada je imala ukupno 5 mrtvih i 33 ranjena (4 mrtva i 26 ranjenih u borbi za uporište, 1 mrtav za vrijeme pretresanja uporišta i 7 ranjenih u gonjenju). Utrošeno je 6.700 metaka, 150 mina za teške bacače, 200 mina za lake bacače i 500 metaka za šmajsera.

Četa 4. bataljona je isto veče na želj. stanici Horvati uništila 12 bunkera, zapalila 3 teretna vagona i uništila skretnice.²⁶¹¹

²⁶ VII, k. 1223, reg. br. 33/3: Izvještaj štaba 34. divizije br. 232 od 25. oktobra 1944; k. 1230, reg. br. 59—2/4; i reg. br. 54—5/4: Izvještaj štaba brigade, reg. br. 54—3/4; reg. br. 54—2/4. reg. br. 54—6/4: Operativni izvještaji štabova bataljona.

²⁶¹¹ Isto, k. 1230, reg. br. 54/4: Izvještaj štaba 4. bataljona od 8. septembra 1944.

Napad na Zdenčinu 7/8. septembra 1944.

Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je u potpunosti izvršila sve zadatke koji su pred nju bili postavljeni. Pruga je bila potpuno onеспособljena za naredni period. I ne samo to, već je prva kompozicija u pravcu Karlovca krenula tek aprila 1945. godine. Uništeno je preko 300 šina, više stotina pragova, svi bunker, stanična postrojenja i telefonski stubovi između želj. stanice Hrvatski Leskovac i želj. stanice Zdenčina zaključno, u ukupnoj dužini preko 10 km. Možda je još važnije, kada se cijeni uspjeh brigade, to što je nanijela ozbiljne gubitke neprijateljskoj živoj sili i to onoj osnovnoj neprijateljskoj snazi ko-

ja je branila taj odsjek pruge — 10. ustaškom bataljonu 3. ustaške brigade.²⁷ Ozbiljne gubitke pretrpio je i 4. bataljon 2. posadne brigade.²⁸ U svakom slučaju gubici neprijatelja, prije svega 10. ustaškog bataljona, veliki su, tako da je ustaško komandovanje bilo prisiljeno da dovede na taj odsjek nove jedinice. Već 15. septembra, po naređenju komande ustaških gardijskih jedinica, iz Karlovca su upućene u Jastrebarsko 1, 2. i 4. četa regrutnog bataljona poglavnikove gardijske brigade sa zadatkom osiguranja Jastrebarskog i željezničke pruge, a 1. oktobra i 5. i 6. četa tog bataljona. Početkom oktobra doveden je na odsjek, kojeg je ranije branio 10. ustaški bataljon, novi — 5. ustaški bataljon 3. ustaške brigade, »... dok je 10. bojna, koja je prvom polovinom mjeseca rujna pretrpjela osjetne gubitke premještena u Dugu Resu ..,«²⁹ To je očito puno priznanje neuspjeha 10. ustaškog bataljona u borbi sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«. I materijalni gubici neprijatelja su, također, relativno veliki. Brigada se, poslije defenzivnih borbi u Zumberku u toku juna i jula, sada ponovo potpuno snabdijela potrebnom municijom svih vrsta. Zaplijenjeno je ukupno preko 80.000 metaka. Sem toga, od oružja je zaplijenjeno: 4 laka bacača, 5 teških mitraljeza, 3 puškomitraljeza i 96 pušaka.

Štab brigade i štabovi bataljona pokazali su u tim borbama dovoljno umješnosti, inicijative i upornosti da se postavljeni zadaci do kraja izvrše. Niži komandni kadar svojom hrabrošću i upornošću također je umnogome doprinio izvršavanju zadataka.

Zahvaljujući dobrim pripremama, iskustvima kroz teške borbe u Zumberku i izvedenoj nastavi iz borbene

²⁷ Prema izvještaju obavještajnog sektora Karlovac od 15. oktobra, 10. ustaški bataljon spao je, poslije borbi sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«, na svega 380 vojnika sa 7 puškomitraljeza i 2 teška bacača (Arhiv VII, k. 224, reg. br. 16/2).

²⁸ Napadom brigade »Franjo Ogulinac Seljo« na Zdenčinu i napadima Karlovačke brigade na Desinec i Lazinu nanijeti su 4. bataljonu 2. posadne brigade teški gubici, tako da je bataljon, zbog gubitaka i dezerterstva, od 650 vojnika opao na 200. Zbog toga je bataljon rasformiran, a ostatak su popunili ostali bataljoni u brigadi (Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 19/3).

²⁹ Arhiv VII, k. 59, reg. br. 9—1/20: Izvještaj 1. korpusnog područja za septembar 1944.

obuke, borci su vrlo disciplinirano izvršavali svoje ne baš uvijek lake i jednostavne zadatke. Povjerenje u odgovornosti i umješnosti starješina imalo je u dobrom dijelu utjecaj na takvo držanje boraca.

U toku 8. septembra jedinice brigade razmjestile su se (sem 4. bataljona) u rejonu s. Bratina, s. Juriša, s. Zunci radi kraćeg odmora i priprema za dalje akcije. U s. Kramariću je 9. septembra održan veliki miting na kome je uzela učešće i vojna muzika i glumačka grupa štaba 4. korpusa. Bilo je mnogo naroda. Komandant brigade izvršio je smotru brigade. Na mitingu su govorili koman-

Priredba u selu Kramariću

dant i politički komesar divizije Dasović Martin i Knebl Franjo koji su čestitali brigadi osvajanje Zdenčine. Za vrijeme mitinga stiglo je za popunu brigade 110 novih boraca. Samim tim priredba je dobila i svoje posebno značenje.

Ujutro 10. septembra primijećeno je bilo prisilno spuštanje teško oštećenog savezničkog bombardera na Bratinska polja. Da bi do aviona stigli prije neprijatelja upućeno je bilo nekoliko nepotpunih četa iz 2. i 3. bataljona

da trčećim korakom pronađu i spasu posadu aviona. Borcima je to i uspjelo i spaseno je bilo svih 10 članova posade. Da je brzina bila nužna govori i činjenica da je neprijatelj isto tako uputio svoje snage prema mjestu spuštanja aviona, ali je zakasnio. Kod s. Bratina je naišao na pt-minu njemački tenk od 12 t koji je bio uništen, pri čemu su 3 Nijemca poginula a 7 ih je ranjeno.³⁰

Toga dana održana je u Pisarovini II okružna konferencija AF2 za okrug Pokuplje (prva konferencija održana je 10. decembra 1943.). Pored ostalog, potrebu za održavanjem konferencije nametnuo je sve veći slobodni teritorij. Sem pomoći vojsci, trebalo je brinuti o svim ljudima. Sve to tražilo je određenu reorganizaciju AFŽ. Na liniji pomoći NOV postavljen je osnovni zadatak — mobilizacija svega što je sposobno u NOV. U ime brigade »Franjo Ogulinac Seljo« konferenciju je pozdravila Kanić Slavica.

U vezi sa planiranom akcijom na neprijateljsko uporište u s. Dvor — Brezovica, brigada je u toku 10/11. septembra izvršila marš u rejon s. Kraljevac, gdje se do tada nalazio i njen 4. bataljon. Po naređenju štaba 34. divizije brigada je, sa jednim bataljonom Karlovačke brigade i jednim bataljonom Turopoljsko-posavskog odreda, trebalo da u nastavku planirane operacije na željezničke komunikacije, noću 11/12. septembra napadne neprijateljsko uporište Brezovicu i s. Remetinec.

Uporišta s. Dvor — Brezovica, s. i želj. st. Leskovac i s. i želj. st. Remetinac branile su jedinice Zagrebačke ustaške posadne brigade i to u svakom po jedna ustaška četa, a u s. Remetinec i neke domobranske snage, u pekari Filipovića i Ljubičevom mlinu. Neprijatelj u s. Dvor — Brezovica nalazio se smješten u tvrdo zidanom

³⁰ U izvještaju ustaškog obaveštajca »Pokupec« od 14. septembra, upućenog MUP-u Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost kaže se: »10. IX 1944. godine ujutro naišli su na minu njemačka oklopna kola na cesti između Jastrebarskog i Zdenčine (pog. naznačeno mjesto — prim, pisca). Oklopna kola su se raspolovila. Tri njemačka oficira poginula, 7 vojnika ranjeno (Arhiv UDB—Zagreb, mikrofilm 16/67) i Arhiv VII. k. 73, reg. br. 7/1.

župskom dvoru i izgrađenim drveno-zemljanim nadzemnim bunkerima i rovovima. Oko uporišta je bila žičana ograda.

Bataljon Turopoljsko-posavskog odreda osiguravao je akciju iz pravca Vel. Gorica na položajima istočno od s. Obrež, dok se bataljon Karlovačke brigade nalazio u s. Hudibitek u divizijskoj rezervi. Karlovačka brigada bila je razmještena u rejonu s. Bratina i s. Kupčina i obezbjeđivala snage divizije iz pravca Zdenčine i Karlovca.

Na osnovu postavljenog zadatka od strane štaba divizije, štab brigade je donio odluku da uporište Dvor — Brezovica napadnu 1. i 4. bataljon sa sjeveroistoka, istoka i juga, a da se na zapadu i sjeverozapadu postave zasjede koje treba da unište neprijatelja ako pokuša bjekstvo iz uporišta. Istovremeno, jednim vodom postaviti obezbjeđenje i prema s. Stupnik i s. Hrv. Leskovac uz miniranje ceste prema Leskovcu. Isto je tako trebalo minirati i put koji iz s. Dvor — Brezovice vodi ka s. Remetinac. Drugi bataljon ostaje u brigadnoj rezervi radi pariranja eventualnosti i pripreme kola za evakuaciju ranjenika i zaplijenjenog materijala. Sa 3. bataljonom izvršiti napad na Ljubićev mlin u s. Remetinec.

Napad na uporište Brezovica — Dvor otpočeo je 11. septembra u 23,30 sati. Jedinice 1. i 4. bataljona uspjele su da se neprimijećeno privuku na 30—50 metara i odatle, poslije snažne vatre, uz podršku minobacačke i artiljerijske vatre, izvrše juriš. Neprijatelj je samo u početku pružio jak i organiziran otpor, ali je taj otpor, poslije nepunog sata borbe, upornošću jedinica koje su napadale — skršen i on je počeo panično da bježi na sve strane. Jedinice su djelovale vrlo energično i uz snažne povike, što je neprijatelja do kraja zbunilo. Naročito su dobro djelovale jedinice 4. bataljona, čije su 1. i 3. četa prve upale u uporište. Dejstva teških minobacača nisu bila dovoljno precizna tako da je nekoliko njihovih mina palo u neposrednu blizinu sopstvenih jedinica.

Neprijatelj je neorganizirano bježao na sve strane, ali je najvećem dijelu ipak uspjelo da pobjegne kroz nezatvoren prostor preko polja prema Hrv. Leskovcu, jer 3. četa 4. bataljona nije prema naređenju do kraja zatvorila taj pravac, a ni 1. četa 1. bataljona u zasjedi kod

s. Goli Breg nije dovoljno kontrolirala taj dio terena. Dio ustaša naletio je i na 2. četu 2. bataljona koji je tom prilikom zarobio 7 ustaša i nekoliko ubio. Na bojnopolju u uporištu ostalo je 19 mrtvih ustaša, a 11 ih je bilo zarobljeno.³¹ Pored ostalog, zaplijenjeno je 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 32 puške i mnogo municije i drugog ratnog materijala. 4. bataljon je imao pri tome 3 poginula i 3 ranjena borca, a 1. bataljon 2 ranjena.

Treći bataljon je u 22,30 sati sa jednom četom i jednim vodom energičnim jurišem, uz upotrebu ručnih bombi, zauzeo pekaru i željezničku stanicu u s. Remetinec pri čemu su 2 ustaše (1 oficir) ubijene, 3 ranjene i 4 domobrana zarobljena. Na k. 114 bataljon je izbacio, radi obezbijedenja akcije, jednu četu ojačanu jednim vodom. Zaplijenjen je teški mitraljez, više pušaka i drugog materijala. U 23,30 sati bataljon se povukao u pravcu s. Kraljevac. Poginuo je Matković Ivan, informativni oficir bataljona.

Oko 2 sata 12. septembra, pomoć koja je krenula neprijatelju iz s. Hrv. Leskovac dočeka je od 1. bataljona koji je odmah po završenoj borbi upućen prema Hrv. Leskovcu i odbačen uz gubitke i 3 poginula. 2. bataljon je obezbijedio dovoljan broj kola, evakuirao iz tamošnje tvornice izvjesnu količinu benzina i drugog materijala.³²

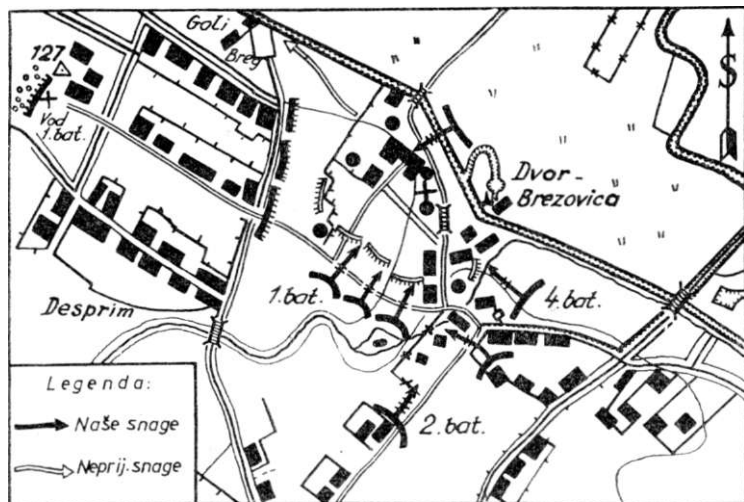
Mjesto napada je bilo dobro izabrano. Vjerojatno da su događaji koji su se odigrali početkom septembra sa 10. ustaškim bataljonom demoralizirali i negativno djelovali na ostale ustaške jedinice u tom kraju, pa je i to utjecalo na uspjeh napada. Pod malo snažnijim napadom ova ustaška četa, iako u vrlo debelim i sigurnim zaklonima, prosto se raspršila. No, iako je bilo dovoljno snaga, opet se dozvolilo da dobar dio neprijateljske žive sile ipak pobjegne. Postojala je puna mogućnost da se uništi čitava

³¹ Prema neprijateljskim podacima gubici neprijatelja u borbi u Brezovici bili su: 4 poginulih, 9 ranjenih i 9 nestalih. (Zbornik, tom V, k. 33. dokument br. 128 i 129).

³² Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 34/3: Izvještaj štaba 34. divizije br. 233 od 25. oktobra 1944. k. 1230, reg. br. 60—2/4: Izvještaj štaba brigade, op. br. 206 od 2. oktobra 1944. kutija 1230, reg. br. 50—9/2: Izvještaj štaba 4. bataljona od 13. septembra 1944. i k. 1230, reg. br. 50—8/2: Izvještaj štaba 3. bataljona od 12. septembra 1944.

ustaška jedinica. Upućivanje 3. bataljona u s. Remetinec nije bilo u vojnom smislu racionalno rješenje, jer je predstavljalo određeni rizik, u tom smislu što bi se bataljon našao u teškoj situaciji da je neprijatelj na vrijeme i jačim snagama intervenirao ka s. Dvor — Brezovici. Uporište Dvor — Brezovica udaljeno je od zagrebačkog savskog mosta svega desetak kilometara.

S obzirom na to da je Karlovačka brigada predислоcirana u s. Kupčinu, to je po završenoj akciji na Brezovicu brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, zauzela nove po-

Napad na uporište Dvor — Brezovica 11/12. septembra 1944.

ložaje, 1. bataljonom u s. Bratini, 3. bataljonom u s. Kramarići i 2. bataljonom u s. Hasan-Breg.

Ofenziva jedinica 4. korpusa na željezničke komunikacije, koja je započela noću 31. avgusta i trajala do 15. septembra, donijela je krupne rezultate. Glavne neprijateljske komunikacije bile su teško onesposobljene i njegov saobraćaj bio je za to vrijeme potpuno ukočen.³³ »U

³³ U dokumentu Direkcije željeznica NDH od 16. septembra kaže se: »...na popravku Sisačke i Karlovačke pruge se još ne radi...« (Arhiv VII, k. 207, reg. br. 3/6—6).

toj ofenzivi bile su aktivne sve naše divizije, ali naročitu aktivnost pokazala je naša 7. i 34. divizija«, kaže se u izvještaju politkomesara 4. korpusa. Naredbom br. 16 štampa 4. korpusa od 21. septembra pohvaljena je 34. divizija i istaknuta za primjer ostalim jedinicama 4. korpusa. Posebno je u naredbi istaknuta brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i četa 2. diverzantskog bataljona.³⁴ Na sastanku Divizijskog komiteta 20. septembra konstatirano je da je »najviše uspješnih akcija vršila brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. U akcijama svojom inicijativom istakli su se komandanti 2. i 3. bataljona«.³⁵ U napadima i diverzijama na komunikaciji. Zagreb — Karlovac prvi put je učestvovala skoro cijela 34. divizija, što je, također, jedan od razloga uspjeha koji je divizija u tom periodu postigla.

Stalni pokreti, borbe i drugi zadaci utjecali su na intenzitet vojne i političke obuke i u izvjesnom smislu promijenile njihov karakter. Suština vojnog rada svodila se na obuku koja je vodila najboljem izvršenju neposrednih zadataka koje je tada izvršavala brigada, a političkog i na što češće i bolje obavještavanje boraca o političkoj situaciji kako bi sa jedne strane, to pomoglo u razvijanju još veće borbenosti, a, sa druge strane, da borci još aktivnije pomognu u stvaranju što bolje političke situacije na terenu. Zborovi sa narodom bili su veoma česti. Kulturno-prosvjetni rad, iako po obimu nešto smanjen, bio je raznolik.

.

13. septembra u 15,30 sati 2. i 3. bataljoni maršuju u Posavinu u s. Veleševac, gdje je, radi prebacivanja preko komunikacije Zagreb — Sisak, prikupljeno tri vagona žita i 150 grla stoke. Mitraljeske vodove i komore bataljoni su, radi bolje pokretljivosti, ostavili u brigadnoj intendanturi. U prethodnicu je bio upućen 2. bataljon. Marš je izvršen pravcem s. Hasan-Breg — s. Mikša — s. N. Brdo — s. Kravarsko — s. D. Vukojevac. Iz s. Kravarsko 2. bataljon je uputio jedan vod 2. čete sa zadatkom da iz-

³⁴ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 16/6:

³⁵ Arhiv CK KPH, mikrofilm H—37/671 od 672.

Fotokopija novina 34. divizije iz perioda rušenja željezničkih komunikacija u septembru 1944.

vidi da li se neprijatelj nalazi na željezničkoj stanici Peščenica, a zatim da postavi zasjedu prema neprijateljskom uporištu Turopolje, što je vod i učinio. 2. bataljon je izbio na prugu u 23,30 sati. Krivicom komandanta bataljona, koji je na predlog nekih drugova izmijenio marš-rutu

radi skraćivanja, bataljon je naišao na vod 2. čete koji se nalazio u zasjedi prema Turopolju baš iz pravca Turopolja. Komandir voda, ne znajući za izmjenu marš-rute, dočekao je bataljon na blisko odstojanje i otvorio vatru. Zahvaljujući samo konfiguraciji zemljišta i sretnim okolnostima — nije bilo gubitaka. Neprijatelj nije više držao posadu na želj. stanici Peščenica. Na pruži kod ove stanice, radi prihvata 3. bataljona, ostala je jedna četa 2. bataljona do 1 sat 14. septembra, kada je stigao i 3. bataljon. Ostale dvije čete 2. bataljona sačekale su 3. bataljon u šumi na putu prema s. Veleševac i potom su zajedno produžili marš prema selu. Po naređenju pomoćnika političkog komesara brigade Rkman Bože, na mostu kod s. Selce ostala je jedna četa i jedan vod 2. bataljona, a jedna četa i jedan vod ostali su kod k. 90 (raskrsnica puteva). Bataljon je stalno upućivao patrole u pravcu Lekenika, Peščenice i Turopolja. U toku 14. septembra 2. bataljon se nalazio na istim položajima. U 15,30 sati po naređenju štaba bataljona upućen je vod 1. čete na prugu kod želj. stanice Peščenica sa zadatkom da zaustavi putnički vlak koji je trebalo da naiđe iz pravca Sisak i da ga uništi. S obzirom da vlak nije stao na stanici, vod je u 17,45 sati na njega otvorio vatru, nakon čega je iz vlaka iskočilo 5 neprijateljskih vojnika i podoficira, koji su zarobljeni. Isto veče bataljon je povučen u s. Veleševac, gdje je organizirao veliki narodni miting.

U toku 14. septembra 1. i 4. bataljon — koji su ostali u Turopolju a 13. septembra se razmjestili u širem rejonu s. Kravarsko — dobili su zadatak da obezbijedu napad Karlovačke brigade na neprijateljsku posadu u s. Žažini, i to: 1. bataljon zasjedom na pravcu s. Lekenik — s. Dužica, a 4. bataljon napadom na želj. stanicu Peščenica, jer štab brigade tada još nije znao da na želj. stanici Peščenica više nema neprijateljske posade. Pretpostavljalo se da će prisustvo 4. bataljona na ovom pravcu obezbjeđivati i lakši prelaz 2. i 3. bataljona sa žitom i stokom iz Posavine. 4. bataljon je te noći na stanici Peščenica porušio jedan trospratni bunker a između Turopolja i Lekenika željezničku prugu na oko 130 mjesta. Napad Karlovačke brigade na s. Zažinu nije uspio, a 1.

bataljon na obezbjeđenju prema Lekeniku nije imao nikakvog dodira sa neprijateljem.

Prvi i 2. bataljon vratili su se iz Posavine tek noću 15/16. septembra. Prethodnica 3. bataljona zarobila je kod stanice Peščenica 2 njemačka vojnika — kurira koji su iz posade Lekenik nosili poštu u štab bataljona u Turopolje. Drugih dodira sa neprijateljem u toku marša nije bilo. Za vrijeme boravka u s. Veleševac nesrećnim slučajem poginuo je borac 1. čete 2. bataljona Lemaić Mirko iz Lekenika istog dana kada mu se rodio sin.

17. septembra naređeno je 1. i 2. bataljonu da u toku noći 17/18. septembra poruše prugu Zagreb — Sisak, između potoka Buna i želj. stanice Lekenik, (1. bataljon između potoka Buna i zaključno želj. stanica Peščenica, a 2. bataljon između želj. stanice Peščenica i želj. stanice Lekenik). Svaki bataljon je ostavio na glavnoj komunikaciji po jednu četu radi obezbjeđenja i prihvata. Početak dejstva bio je naređen za 21 sat.

Kada se došlo na prugu, komandant 2. bataljona je predložio rukovodiocima 2. čete da se napadne bunker kojim je neprijatelj obezbjeđivao most preko potoka Lekenička jaruga, ispred željezničke stanice Lekenik. Na zadatak je sa komandantom bataljona i komandirom čete Ivičar Ivanom krenuo 2. vodom 2. čete sa »džon bulom«. Jedan od boraca koji je bio rodom iz Lekenika krenuo je sa još jednim drugom u Lekenik da ispita trenutnu situaciju. Podaci su govorili da se u stražarnici, preuređenoj u bunker, oko koje su bili iskopani rovovi, nalazi 10 njemačkih vojnika, naoružanih jednim teškim mitraljezom i sa dva puškomitraljeza. Oko tog utvrđenja nalazila se ograda od bodljikave žice. Na licu mjesta učinjen je plan da se vod u što većoj tajnosti približi bunkeru, a posebno »džon bul«. Harmonikaš je smješten u siguran jarak sa zadatkom da poslije komande »pali« zasniva partizanske pjesme, što je ujedno bio signal za početak napada. Sve se odigralo po planu i za tren oka. Siguran pogodak »džon bula« iz neposredne blizine i brza paljba cijelog voda uz gromko sviranje partizanskih pjesama toliko je ošamutilo neprijatelja da se predao bez ijednog ispaljenog metka. Zarobljeno je 9 Nijemaca a 1 je ubijen. Zaplijenjeni su 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 6

pušaka, 12.000 metaka i izvjesna količina ostalog materijala. Borci, oduševljeni uspjehom, tražili su da se, bez obzira na broj neprijatelja, napadne i želj. stanica Leke-nik. Zbog kvara »džon bula«, na čiju pomoć se najviše računalo, komandant bataljona se nije složio sa tim predlogom.

Drugi bataljon je te noći porušio prugu na 65 mje-sta, srušeno je 40 dvostrukih TT-stubova, spaljena stra-žarnica i bunker i sakupljeno je 100 metara telefonskog kabla. Bataljon je to sve učinio bez ikakvih gubitaka. I 1. bataljon je sa punim uspjehom i bez dodira sa nepri-jateljem izvršio svoj dio zadatka. Pri tome je pruga sru-šena na daljih 205 mjesta i još 10 TT-stubova.³⁶ Nepri-jatelj ni sa jedne strane nije intervenirao. Bataljoni su se poslije 3 sata povukli sa pruge i to 1. bataljon u s. N. Brdo, a 2. bataljon u s. Pustike, gdje se odmorio i po podne krenuo u s. N. Brdo.

Ovim rušenjem pruge brigada »Franjo Ogulinac Se-ljo« završila je jednu fazu diverzija na ovoj komunika-ciji. U toku tog istog dana 4. bataljon je obezbjeđivao ve-liko miting koji je u s. Buni održavao kotarski narodno-oslobodilački odbor Vel. Gorica.

Poslije septembarskih borbi i diverzija na pruzi Za-greb — Karlovac, a zatim na pruzi Sisak — Zagreb, nepri-jatelja je uhvatila panika. Ustaško-domobranska doku-menta bila su puna informacija o planiranim dejstvima NOV na sva moguća uporišta. Ministarstvo unutrašnjih poslova NDH predlagalo je da se izvrši ofenziva na je-dinice NOV u Pokuplju i Turopolju. Ono je pri tome uka-zivalo na dva aspekta te akcije »... sa jedne strane ras-pršili bi se diverzantski odredi i onemogućilo danonoćno razaranje pruge, a sa druge strane uspostava prometa omo-gućila bi dolazak seljacima u Zagreb i dovoz hrane, koja će ako ovako ostane dalje teško pogoditi prehrambena pitanja u gradu Zagreb«³⁷

³⁶ Isto, k. 1223, reg. br. 5/3: Operativni izvještaj brigade za sep-tembar 1944. godine.

³⁷ Arhiv UDB — Zagreb, mikrofilm 16/639—640: Izvještaj MUP-a — glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost, odjel B—II od 30. septembra 1944.

Poslije 18 dana neprekidne aktivnosti, štab divizije je dao brigadi jedan kraći predah koji je trebalo iskoristiti za sistematsku obuku po programu što ga propisao štab 4. korpusa, kao i za organizaciono učvršćivanje brigade koja je tih dana dolaskom novih narasla na oko 1.300 boraca.³⁸ U vezi s tom odlukom brigada se u toku 18. septembra razmjestila u širem rejonu, istočno od Pisarovine, u selima: Čečkovci, Sv. Trojstvo, Tomići i Selsko Brdo. U s. Tomićima su komandant i politički komesar divizije 19. septembra izvršili smotru brigade, a poslije nje održali govore. Jedinice su davale samo neposredna osiguranja u kojima su sa po jednim starijim borcem učestvovali uglavnom novi borci.

Protetkih mjesec dana bili su dani snažnog razmaha, ne samo 34. divizije, već i narodnooslobodilačkog pokreta u tim krajevima. Politička situacija na terenu Zumberku i Pokuplja se potpuno izmijenila u korist NOB-a. Bitni faktori koji su utjecali na to bili su, prije svega, veoma povoljna međunarodna i unutrašnja situacija, zatim vojni uspjesi 34. divizije, znatno pojačan i efikasniji rad i aktivnost partijskih i političkih organizacija na terenu. Kao neposredan izraz takvog stanja na terenu bili su uspjesi u mobilizaciji novih boraca i formiranje Zumberačke brigade. Zadnjih mjesec dana mobilizirano je sa ovog područja oko 2.500 novih boraca. Samo iz kvislinške NDH vojske u vezi sa pozivom maršala Tita došlo je preko 600 vojnika, podoficira i oficira.

Dolazak Crvene armije na granice Jugoslavije bio je dočekan neopisivim oduševljenjem. Komandanti bataljona su postrojili bataljone i počasnim plotunima pozdravili taj veliki događaj.

Veliki broj novih boraca koji su u posljednjih mjesec dana došli u brigadu (oko 800) i zadaci koji su u narednom periodu očekivali brigadu zahtijevali su da se preduzme niz mjera po partijskoj, vojnoj i političkoj liniji da bi brigada u vojnom, političkom i organizacionom pogledu bila što spremnija.

³⁸ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 58/2: Naređenje štaba divizije br. 778 od 18. septembra 1944.

Divizijski komitet je postavio pred partijsku organizaciju brigade mnoge zadatke koji su se svodili na vojničko učvršćivanje jedinica i uzdizanje starješina i boraca. To su bili slijedeći zadaci: da se poveća lična odgovornost partijaca i rukovodilaca uopće, da se partijska organizacija i partijski sekretari moraju osjećati odgovornim za svaki dobiveni zadatak i njegovo izvršenje, da se poveća sveukupna odgovornost u radu i borbi, da se u jedinice što pre uvedu određeni vojnički odnosi, iskorjeni familijarnost i obrati više pažnje na vanjsku disciplinu; potom da se otkloni sektašenje prema novim borcima i da se sa njima radi na razvijanju drugarstva, jačanju discipline, boljem odnosu prema starješinama, narodu i čuvanju ugleda narodnog vojnika. Pred članove KP posebno je postavljen zadatak njihove lične izgradnje. Na teoretskim partijskim sastancima prorađivan je: »Razvitak ljudskog društva«, »Postanak radničkog pokreta«, »Istorija SKP(b)«, »O Partiji«, »Uloga KPJ u NOB«, »Nacionalno pitanje«, »Seljačko pitanje« i »Fašizam i radnička klasa«. Članovi politodjela divizije pružali su posebno punu pomoć partijskim ćelijama u proradi tog materijala. Zalaaganje komunista za ličnu teoretsku izgradnju ipak nije bilo dovoljno. Djelimično je bio razlog tome i nedostatak vremena. Partijska organizacija brigade imala je tada 92 člana Partije i 12 kandidata, a skojevska organizacija 110 članova. Bilo je očito da se o primanju novih članova KP i omasovljavanju SKOJ-a još nije vodilo dovoljno računa, a i partijska organizacija je u borbama do tada izgubila dosta svojih članova.

U vezi sa političkom pripremom održan je u štabu divizije 16. septembra sastanak sa političkim komesarima brigade, na kome je analizirano stanje i sagledani najaktuelniji zadaci. Politički komesari divizije i brigade aktivno su učestvovali u razmatranju stanja i prenošenju zauzetih stavova u bataljone, pa čak i u čete.

U planu političkog rada bile su i teme: »Istorijat NOB« i »O narodnoj vlasti«. Materijal za proradu umnožen je u divizijskoj tehnici u takvoj količini da je po jedan primerak dobila svaka čitalačka grupa. Na završetku prorade jedne teme održavane su i bataljonske konferencije u prisustvu članova štaba brigade, čitalačkim grupa-

ma bili su obuhvaćeni svi borci. Dopisnička služba je, također, već počela bolje funkcionirati. Borci su ipak sa najvećim interesiranjem očekivali i čitali »Vijesti 34. divizije«.

Prijem novih boraca u brigadu »Franjo Ogulinac Seljo« bio je veoma dobar. Prije njihovog dolaska u svim jedinicama su održavana savjetovanja sa rukovodiocima i starijim borcima kako treba da se odnose prema novi-

Na času političke nastave

ma. S tim u vezi je u »Vijestima 34. divizije« izašao članak u kome je, između ostalog, rečeno: »Nije da pitamo zašto nisu do sada došli. Važno je da su došli i da su voljni da se tuku protiv fašista . . . Naročitu podršku im treba pružiti u prvoj borbi. Sjetite se svoje prve borbe. Kako će se dalje novi borci snaći, od toga zavisi i vrijednost jedinice«.

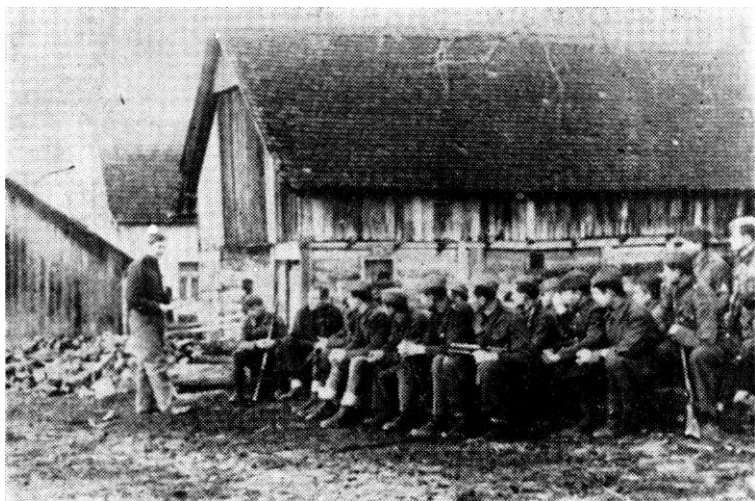
Uveliko je sada porastao i interes za natjecanje. »Borci »Seljme brigade« kada su čuli da dolaze u obzir za proleterski naziv zahtijevali su od rukovodilaca veće akcije. Prilikom skupljanja novca za »Naprijed« čete su se takmičile koja će više dati. U brigadi je sakupljeno 400.00 kuna«.

Dolazak novih boraca omogućio je da se brigada i formacijski približi postavljenim formacijama. Formirana je inženjerska četa i izviđački vod.

Tadašnje povećano brojno stanje istaklo je problem naoružanja. Brigadi je bio neophodan veći broj teških minobacača, topova, mitraljeza i puškomitraljeza. Sem toga, postojeće naoružanje bilo je već prilično istrošeno a i različitog porijekla, što je otežavalo snabdijevanje municijom. Odjeće i obuće, s obzirom na veliki broj novih boraca, nije bilo dovoljno, tako da je 800 boraca bilo u lošim i civilnim odijelima, mnogi su imali lošu obuću, a oko 200 boraca bili su potpuno bosí. Zdravstveno stanje i čistoća bili su uglavnom zadovoljavajući.

S obzirom na posljednje gubitke bilo je nepopunjениh mjesta. Stab brigade nije imao operativnog oficira, štabovi 2. i 3. bataljona bili su bez pomoćnika političkog komesara i operativnog oficira, a štab 4. bataljona bez operativnog oficira. Komandant 1. bataljona bio je na kursu a njegovu dužnost je obavljao Tačković Stanko.

U takvoj situaciji i planovima rada brigada je 19. septembra otpočela sistematsku obuku. Radilo se sa vo-

Na času vojne nastave

ljom i velikim oduševljenjem. Svi postavljeni zadaci su se uspješno sprovodili u život. Brigada je počela da poprima nov izgled. Novi borci su se, uz pomoć starijih boraca, počeli sve više saživljavati sa jedinicama. Kroz politički rad, doticaju sa starim borcima i narodom, oni su u većini postajali dobri borci NOV.

3. *Napad na Hrastovac*

Krajem septembra štab 4. korpusa planirao je korpusnu operaciju na teritoriju Banije sa dva cilja: prvo, da se omoguće i olakšaju ofenzivna dejstva jedinica 5. korpusa oko Banje Luke, i, drugo, da se izvrši udar po željezničkoj komunikaciji Sunja — Kostajnica i Sunja — Dubica, kao nastavak ofenzive na pruge od kojih je prvom polovinom septembra potpuno obustavljen saobraćaj na pruzi Zagreb — Karlovac — Ogulin i Zagreb — Sisak.

U tom cilju planirano je koncentriranje na Kordunu i Baniji slijedećih snaga: 8. udarna divizija (bez 3. brigade), brigada »Franjo Ogulinac Seljo« 34. divizije (privremeno pod komandom 8. divizije), jedinice Operativnog štaba Banije (1. i 2. brigada 7. divizije i dva banijska partizanska odreda), 1. brigada Unske operativne grupe, haubički divizion 4. korpusa i 1. četa tenkovskog bataljona Glavnog štaba Hrvatske.

Kao prvo bio je planiran napad na Petrinju.³⁹ Ova operacija je smatrana kao akcija od krupnog vojničkog i političkog značaja. Petrinja je bila veoma utvrđena, sa jakim garnizonom. Za napad je bila predviđena 8. divizija sa brigadom »Franjo Ogulinac Seljo«.

Po naređenju štaba 4. korpusa brigada je u toku 22. i 23. septembra izvršila, u dvije etape, marš do s. G. Černica, gdje se i prenoćilo. U vezi sa ovom operacijom Zumberačka brigada prebačena je iz Žumberka u Pukoplje i ona je, zajedno sa Karlovačkom brigadom, vršila stalne diverzije na prugu Zagreb — Sisak.⁴⁰

³⁹ Arhiv VII, k. 426, reg. br. 23/1:

⁴⁰ Isto, k. 1224, reg. br. 9/6: depeše br. 240 i 243 i reg. br. 10/6: depeše br. 224, 230, 231, 237 i 247.

Sve je bilo pripremljeno za napad. Komandanti bataljona dobili su već i konkretne borbene zadatke. Izvršena je veoma obimna politička priprema, sa ciljem da sve starješine i borci budu spremni za najveće napore. U posljednji čas, uslijed izmjene vojne situacije u Petrinji, a u vezi sa dolaskom jačih snaga 1. kozačke konjičke divizije, odustalo se od napada na Petrinju i štab 4. korpusa je, s obzirom na već koncentrisane jake snage korpusa na tom području, naredio napad na neprijateljske garnizone na pruži Sunja — Kostajnica i Sunja — Dubica.

Brigada je u vezi sa novim planom, 24. septembra već u 13,30 sati, započela marš pravcem: G. Čemernica — Batinsko Polje — Kućišta — Gredani, zatim željezničkom prugom do s. Ravnorašće — s. Majski Trtnik — s. Vlaović — s. Donji Grabovac, gdje je toga dana bio i marševski cilj. Sem dvije jače patrole prema s. Luščani i s. Gornji Grabovac, drugih osiguranja nije bilo.

U rejonima smještaja bataljoni su dobili zadatak da nastave marš u toku 25. septembra. Kao dezinformacija o daljem cilju marša prenijeto je da se ide u napad na Petrinju. Marš je otpočeo ujutro u 6 sati do marševskog cilja u rejonu s. Velika Graduša — s. Severovac — s. Svinjica. Čitav period tog dijela marša bio je praćen olujom i neprestanom kišom i bio je u cjelini, iako relativno kratak, vrlo zamoran. U rejonu marševskog cilja bataljoni su se razmjestili: 1. bataljon u s. V. Graduša, 2. bataljon u s. Svinjica, 3. bataljon u s. M. Graduša, 4. bataljon u s. Severovac, prištapske jedinice u s. M. i V. Graduša. Po dolasku u rejon smještaja određena su najnužnija stražarska obezbjeđenja i po jedna patrola, za borce je određen odmor i sušenje odjeće i obuće. Preko noći su postavljene samo straže i upućivane patrole.

Prema podacima kojima je raspolagala obavještajna služba 4. korpusa i obavještajni sektor Banije i prema kojima je i napravljen plan operacije, neprijatelj je na tom sektoru raspolagao sljedećim snagama:

— uporište *Sunja*: 80 domobrana 10. želj. straž. bataljona, 80 — 90 Nijemaca iz 925. landešicen bataljona, 25 žandarima, 40 domaćih ustaša — ukupno oko 225—235 vojnika, naoružanih 1 topom, 2 laka bacača, 9 teških mitraljeza i 11 puškomitraljeza;

— uporište na želj. stanici *G. Hrastovac*: jedna četa 3. bataljona 1. brdske brigade, jačine oko 120 vojnika, većinom

muslimana. Borbenost slaba. Naoružani su starim puškama bez kaiša. Imaju rovove i bunkere za stojeći stav;

— uporište *Graboštani*: 80 — 100 Nijemaca, naoružanih 1 teškim i 1 lakim bacačem i sa 3 — 4 puškomitraljeza, utvrđeni u 7 — 8 bunkera;

— uporište *Kostajnica*: 800 Nijemaca i 250 — 300 ustaša.

Na osnovu ovakvih podataka za ovu operaciju donijeta je zapovijesću 4. korpusa⁴¹ slijedeća odluka: 8. divizija napada na uporište Sunja, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« na uporište želj. stanica G. Hrastovac, 1. partizanski odred Banije na uporište Graboštani, 2. brigada 7. divizije obezbjeđuje operaciju od neprijateljskih intervencija iz pravca Kostajnice, 1. brigada 7. divizije iz pravca Siska, 1. brigada Unske operativne grupe iz pravca Petrinje, a 2. partizanski odred Banije iz pravca Dubice. Početak napada bio je određen za 26. septembar u 6 sati.

Na sastanku u štabu brigade na kome je prisustvovao i komandant 34. divizije razrađeni su zadaci jedinica. Zbog podataka o maloj brojnosti i slabom moralu neprijateljske posade i nadmoćnosti jedinica 4. korpusa, pogotovo u teškom naoružanju, određen je napad po danu. Brigada je prvi put tada učestvovala po danu u napadu na neprijateljsko uporište.

Selo G. Hrastovac nadvišava željezničku stanicu, gdje se nalazi neprijateljska posada. Oko uporišta teren je bez rastinja i bez ozbiljnijih zaklona (pojedinih zaklona bilo je samo uz željezničku prugu). Ideja je bila da se sa dva bataljona napada sa istoka i zatvori odstupnica prema sjeveru i jugu i neprijatelj nabaci prema rijeci Sunji i tako sa ostala dva bataljona dočeka i uništi.

Napad je počeo po predviđenom planu. Oba bataljona (2. i 3.) pod komandom komandanta brigade su poslije vrlo kratkog ali i vrlo zamornog marša po teškom blatu u 5,50 sati 26. septembra zauzeli polazne položaje. Tačno u 6 sati otpočeo je napad slabijom minobacačkom vatrom i pokretom 2. i 3. čete 2. bataljona i 2. čete 3. bataljona prema žici (dve čete 3. bataljona bile su u rezervi). Poslije prekida minobacačke vatre, sve tri čete krenule su na juriš. Međutim, juriš je bio odbijen veoma snažnom i

⁴¹ Arhiv VII, k. 426, reg. br. 24/1.

preciznom vatrom sa najbližih odstojanja. To je borce i rukovodioce iznenadilo, jer su očekivali slab ili nikakav otpor. S obzirom na to što neprijatelj dugo nije otvarao vatru na jedinice, koje su se već sasvim približile žici, vjerovalo se da će se predati bez borbe. Poslije njegovog prvog snažnog otpora, ponovljena je vrlo snažna minobacačka vatra sa tri teška minobacača po uporištu. S obzirom na dobru vidljivost vatra je bila precizna, tako da je čitavo uporište bilo obavijeno dimom. Istovremeno je sa drumu iz G. Hrastovca otvorena vatra iz pt-topa po bunkerima, ali je većina granata rikošetirala. I ponovni juriš četa bio je odbijen. U tom periodu 2. bataljon je već imao 1 poginulog i 4 ranjena, među kojima i komandant bataljona, dok je 2. četa 3. bataljona imala više poginulih i ranjenih. Među ranjenicima bili su i politički komesar bataljona i čitava komanda 2. čete — komandir, polit, komesar, zamjenik komandira i pomoćnik polit, komesara. Jedinice su se našle na brisanom terenu pod vrlo teškim uvjetima i trpjele su nove gubitke. Zbog toga je u 9,30 sati naređeno da se čete povuku na polazne položaje, što je bilo izvršeno pod teškim okolnostima. Neprijatelj je snažno dejstvovao sada već i teškim minobacačima. Sada je bilo jasno da je neprijatelj daleko jači nego što se to pretpostavljalo prema podacima koje su imali obavještajni organi. Oko uporišta, u kome je neprijatelj imao 40 bunkera, bila su i dva pojasa bodljikave žice, jedan red 50—60 metara, a drugi red 200—300 metara od bunkera i rovova.

Za to vrijeme je 1. četa 1. bataljona na određenim mjestima minirala prugu i bila zajedno sa mitraljeskim vodom bataljona na položajima u rejonu k. 121, te vatrom sprečavala svaki pokušaj neprijatelja da vrši manevar po zapadnom nenapadanom dijelu pruge.

Vjerojatno je neprijatelj uvideo spremnost brigade da se napadi produžavaju do njegovog sloma (s obzirom na to da je čuo i vatru na Sunji i Graboštanima), pa je vršio vatrenu pripremu da bi izašao iz uporišta i probio se prema Graboštanima u pravcu Hrvatske Koštajnioc. Podije jakog vatrenog udara po 3. četi 2. bataljona i 2. četi 3. bataljona, neprijatelj je u 11 sati izvršio dijelom snaga i napad u pravcu tih četa. Pod pritiskom neprija-

teija 3. četa se morala povući uz dalje gubitke od 2 mrtva i 8 ranjenih. Poslije ogorčene borbe neprijatelj je vraćen u uporište. Komandant brigade naredio je iza toga da se 2. i 3. četa 2. bataljona i 2. četa 3. bataljona povuku do prvih kuća u s. G. Hrastovac, gdje su zauzele položaje. Upoznajući se sa situacijom štab korpusa je oko 12 sati odlučio da brigadi uputi 4 tenka i to 2 u s. G. Hrastovac radi napada sa tog pravca, a 2 za napad iz pravca k. 121 (s. Rakovac).

U toku dana neprijateljska avijacija bacala je u uporište padobranima municiju, hranu i druge potrepštine. Jedan padobran sa cigaretama je, na opšte veselje boraca, pao na položaje koje je držala brigada.

Oko 14 sati neprijatelj je ponovo pokušao proboj, ali je vatrom 2. i 3. bataljona i vatrom 1. bataljona iz pravca k. 121 (Rakovac) ponovo vraćen u uporište. Od komandanta 34. divizije došlo je naređenje da se i dalje vrši pritisak i da će do noći doći tenkovi.

Da bi olakšala položaj 2. i 3. bataljonu ostala dva bataljona su stalno držala utvrđenja pod vatrom. 1. bataljon je imao do tada već 1 poginulog i 6 ranjenih, a 4. bataljon 3 ranjena. U 16,15 sati komandant brigade je obavješten od pomoćnika polit, komesara brigade da su u štabu divizije slušali preko sredstava veze razgovor između neprijateljskih posada i da je zapovjednik uporišta Hrastovac — bojnič (čin majora — primjedba autora) predložio da se te noći povuku iz Hrastovca prema Kostajnici. I zaista, u 17,30 sati neprijatelj je ponovo i treći put, ponovio ispad, ali je protunapadom jedinica 2. i 3. bataljona ponovo vraćen u uporište. Pri tome su naše jedinice zauzele položaje koje su imale i ujutro.

Poslije prvih vijesti o napadu na Sunju, Hrastovac i Graboštane iz Kutine, gdje je bio štab neprijateljske 1. brdske brigade, upućena je pomoću napadnutim uporištima sastava dvije strijeljačke čete, mitraljeska četa, 2 tenka i 2 brdska topa.⁴²

Na odsjeku brigade »Franjo Ogulinac Seljo« vodila se sporadična borba. U 20 sati ponovo je pokušao napad

¹² Arhiv VII, k. 58, reg. br. 9/1—9: Izvještaj zapovjedništva 1. brdske brigade za 26. septembar 1944.

istim pravcima kao i ujutro, ali bez uspjeha. Minobacačke municije više nije bilo dovoljno, a za pt-top veoma malo, tako da je napad pješadije bio veoma slabo podržan. U 22 sati stigla su dva tenka iz sastava tenkovskog bataljona Glavnog štaba Hrvatske uz čiju je podršku organiziran ponovni napad. Noćni napad, uz pomoć dva tenka, nedovoljno organiziran nije dao nikakve rezultate. Na tenkove je otvorena vatra iz pt-topa, što je tenkiste obeshrabrilo i oni su se povukli, pri čemu je jedan tenk bio oštećen.

Poslije ovog napada 2. bataljon je povučen u s. Svinjica, a 3. bataljon u s. Donji Hrastovac na odmor, s tim da održava kontakt sa neprijateljem u uporištu i dalje.

Ujutro 27. septembra u 8 sati, pojačanje koje je neprijatelj uputio iz Kutine probilo se u Sunju. Ove snage su se toga dana probile i do posade u s. G. Hrastovac i izvukle se zajedno sa posadom iz Hrastovca u Sunju. 3. bataljon, koji je ostao skoro bez municije, bio je odbaćen prema s. Meminska. Tu je od Banijskog odreda dobio nešto municije, poslije čega je izvršio napad na neprijatelja u s. D. Hrastovac, koji je štitiio izvlačenje svojih snaga iz s. G. Hrastovac. Neprijatelj je napustio uporište G. Hrastovac, bunkere južno od G. Hrastovac i željezničku stanicu Staza. 4. bataljon je kasno uočio da se neprijatelj povlači, pa je i kasno otpočeo gonjenje, tako da neprijatelju u tome nisu naneseni neki veći gubici. Poslije napuštanja uporišta od strane neprijatelja svi bunker, stanična postrojenja i ostalo bilo je zapaljeno ili uništeno na drugi način. U toku 29. septembra brigada je izvučena u korpusnu rezervu i više nije učestvovala u borbama.⁴³

Napad na neprijateljsko uporište G. Hrastovac ne bi se smio smatrati neuspjehom brigade. To što uporište nije zauzeto borbom, najmanje je krivica boraca, jer su svi oni, bez obzira na veliki broj novih boraca, pokazali dosta hrabrosti i želje za uspjehom.

⁴³ Isto, k. 426 A, reg. br. 11/7: Izvještaj štaba 4. korpusa br. 153 od 19. oktobra 1944; k. 1230, reg. br. 51/4: Izvještaj štaba brigade op. br. 205 od 30. septembra 1944; k. 1230, reg. br. 9/8: k. 1230, reg. br. 9/9: k. 1230, reg. br. 11/7; k. 1230, reg. br. 3/10; i k. 1230, reg. br. 4/10: Izvještaji štabova bataljona.

Svi neprijateljski izvještaji govorili su o vrlo snažnim napadima premoćnih partizanskih snaga. O tome govori i izvještaj štaba 4. korpusa koji kaže da »napad dvaju bataljona Seljine brigade iako je bio snažan nije uspio, jer je neprijatelj dao otpor iz dobro utvrđenih i teško pristupačnih položaja«. O jačini borbe djelimično govori i utrošak municije. Utrošeno je 27.500 metaka, 170 mina za teške i 230 mina za lake bacače i 70 granata.

Prije svega i vojnička i politička priprema boraca bila je nedovoljna. To iz prostog razloga jer se od neprijatelja, koji se u pripremama nazivao »domobrani« i koji »nosi pušku na kanapu« i nije očekivao nikakav jači otpor. U stvari, brigada se u napadu na uporište želj. stanice G. Hrastovac susrela sa čitavim 1. bataljonom 1. brdskog puka 1. brdske brigade »Dr Ante Pavelić«, naoružanim, pored ostalog, i sa 2 teška bacača i 1 pt-topom. Neprijatelj je bio veoma solidno utvrđen u bunkerima i pokrivenim rovovima. Sem stare žičane ograde, postavljene je bio još jedan pojas solidne žičane prepreke.

Od 12 četa kojima je štab brigade raspolagao upotrijebljene su u napadu svega tri ili oko 180 boraca, tako da je odnos u živoj sili bio više nego 2:1 u korist neprijatelja, koji se branio u solidnoj fortifikaciji. Sigurno je da su štabovi, koji su rukovodili operacijom, i štab brigade bili obmanjeni obavještajnim podacima. O tome govori i vrijeme napada koje je otpočelo — prvi put po danu. Vrijeme napada nije bilo u nadležnosti brigade, jer je ono bilo određeno zapoviješću štaba korpusa i odnosilo se na sve jedinice. Napad noću i u ovakvom odnosu snaga donio bi više uspjeha, a uz mnogo manje gubitaka. Od tenkova se suviše očekivalo i kada oni nisu ispunili očekivanja nastupila je nesigurnost u konačan uspjeh napada. Tenkovi upotrijebljeni u noćnom napadu nisu mogli doći do punog izražaja. Trebalo je pustiti neprijatelja da se ranije izvuče iz uporišta i tada ga tući na otvorenom polju, gdje bi snaga, upornost i hrabrost naših boraca i jedinica, bez obzira na brojni odnos, došle do punijeg izražaja. O tome govori i činjenica da se neprijatelj veoma panično povlačio, ostavljajući u uporištima relativno veliku količinu ratnog materijala. Između ostalog, 35.000 metaka, 110 mina za teške bacače, 20 granata za

pt-top, telefonsku centralu sa 5 telefonskih aparata, 8 pušaka, itd.

U sklopu čitave operacije učinjena je i greška u ocjeni neprijateljskih snaga, koje mogu najprije intervenirati. Pretpostavljalo se da će to, s obzirom na jačinu uporišta, biti Kostajnica i Sisak odnosno Petrinja, pa su na te pravce postavljene jače snage — 2. brigada 7. divizije odnosno 1. brigada Unske operativne grupe i 1. brigada 7. divizije. Potcijenjen je pravac Kutina, čijem štabu su potčinjene jedinice u Sunji i G. Hrastovcu, pa je na taj pravac postavljen slabiji partizanski odred, koga su relativno slabe snage iz Kutine izbacile sa tog pravca i time sebi već 27. septembra ujutro obezbijedile spajanje sa snagama u Sunji, a istog dana po podne i u s. G. Hrastovac.

Sve je to dovelo do dosta velikih gubitaka u 2. i 3. bataljonu, a posebno u rukovodećem kadru. Brigada je u toj borbi imala ukupno 73 ranjena i 23 poginula ili kasnije umrlih od zadobivenih rana. Od toga je 1. bataljon imao 1 poginulog i 9 ranjenih, 2. bataljon 7 poginulih i 34 ranjena, 3. bataljon 8 poginulih i 28 ranjenih i 4. bataljon 5 ranjenih boraca. Od poginulih jedan je komesar čete i dva pomoćnika političkog komesara čete. Od ranjenih bio je 1 komandant bataljona, 1 politički komesar bataljona i 1 pomoćnik političkog komesara bataljona, 2 komandira četa, 3 politička komesara četa, 4 vodnika, 5 političkih delegata vodova i 1 referent saniteta bataljona. Relativno veliki gubici brigade posljedica su veoma nepovoljnog položaja napadača, napada po danu, velike brojne snage branioca, velike želje za uspjehom svih starješina i boraca i, na kraju, i neiskustva starješina u rukovođenju napadom u takvim uvjetima (dan, jaka utvrđenja). Činjenica što je iz stroja izbačeno više starijih nego novih boraca značilo je, pored ostalog, da se jedinice još nisu potpuno organizaciono učvrstile. Stab brigade je svojom naredbom br. 10 od 5. oktobra za borbenost i zalaganje pohvalio 2. i 3. četu 2. bataljona i 2. četu 3. bataljona i najhrabrije pojedince. Bilo je u toj borbi divnog požrtvovanja i drugarstva da bi se izvukli ranjeni i poginuli borci. Posebno su u tome prednjačili politički.

rukovodioci i sanitetsko osoblje. Mnogi od njih i lakše ranjeni nisu napuštali svoju dužnost.

Jedinice neprijateljske brdske brigade imale su u borbi kod Sunje i Hrastovca 19 mrtvih i 39 ranjenih, među kojima i komandant bataljona u s. G. Hrastovac.⁴⁴

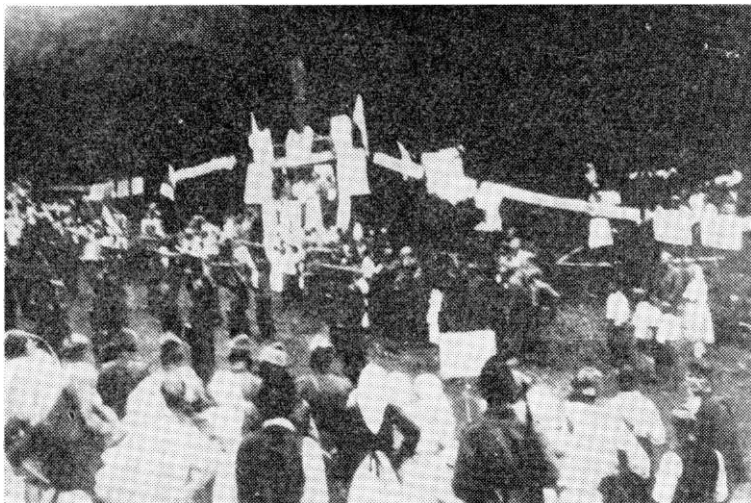
Osnovni ciljevi korpusa operacije su uglavnom izvršeni. Neprijatelj je bio prisiljen da prema području gdje su se odvijale operacije uputi značajna pojačanja koja bi vjerojatno mogao u drugoj vojnoj situaciji da angažira i prema Banjoj Luci. Jedinice su ovladale komunikacijama Sunja — Kostajnica i Sunja — Dubica i onespobile ih za saobraćaj. Obavještajna služba je očito podbacila što je imalo za posljedicu da operacija ipak nije i u svim pojedinostima i do kraja uspješno izvršena. Borbe su se odvijale pod vrlo teškim vremenskim uvjetima: stalno je padala kiša tako da su borci bili neprekidno na kiši i vjetru, pa ipak su sve jedinice 4. korpusa pokazale mnogo čvrstine i upornosti.

Po povratku sa ove operacije održana je u Glini velika priredba na kojoj su učestvovala 1. i 2. brigada 8. divizije, 1. brigada Unske operativne grupe i brigada »Franjo Ogulinac Seljo«. Program je bio ispunjen kazališnim komadima, recitacijama, pjesmama, plesovima i prikazivanjem filmskih žurnala. U izvođenju programa učestvovalo je centralno kazalište ZAVNOH-a, korpusna vojna muzika i pjevački hor. Borci su bili oduševljeni priredbama. Na priredbama su govorili i članovi štaba korpusa.

Poslije priredbe brigada se 4. oktobra razmjestila na prostoriji s. Viduševac — s. Dvorište — s. V. Solina, da se što prije sredi i da se popune upražnjena mjesta. Stab korpusa je pomogao brigadi dodjeljivanjem jednog broja vojnih i političkih starješina iz 8. divizije. Za političkog komesara 1. bataljona postavljen je Stajnborg Srećko; za komandanta 2. bataljona Vuljević Mirko, za pomoćnika polit, komesara 2. bataljona Križan Juraj i za oper. oficira Maslak Ivan; za polit, komesara 3. bataljona Lukin Rudolf Doko, a za pomoćnika polit, komesara Tesla Savo i za oper. oficira 4. bataljona Babir Lovro.

⁴⁴ Arhiv VII, k. 58, reg. br. 9/1—9: Izvještaj zapovjedništva 1. brdske brigade za 28. septembar 1944.

U nekoliko marševskih etapa brigada je 9. oktobra stigla u Pokuplje i razmjestila se: 1. bataljon u s. Gušternica, 2. u s. Dubranec, 3. u s. Vukomerić, 4. u s. Bukovčak, prištapske jedinice u s. Pavlečići i s. Vukomerić, štab brigade u s. Vukomerić.

Na priredbi u selu Dubranec 10. oktobra 1944.

4. Uništena je zadnja rafinerija nafte u NDH

Štab korpusa je planirao da težište dejstva korpusa u oktobru prenese u Pokuplje. U štab 34. divizije, u vezi s tim pripremama došao je načelnik štaba korpusa Kleut Petar. Na osnovu prikupljenih obavještenja odlučeno je da 34. divizija izvrši napad na uporište Sv. Klara i M. Mlaka, a 8. divizija ojačana sa 2 tenka na neprijateljsko uporište u Žažini. Situacija na sektoru Zagreb — Vel. Gorica — M. Mlaka bila je u tom periodu veoma povoljna, jer je 1. donski puk, koji se ranije nalazio na tom sektoru, u vezi sa korpusnom operacijom oko Sunje, upućen 27. septembra na to područje. Planirana operacija u Pokuplju angažirala je sve tri brigade 34. divizije, a u toku

9/10. i 10/11. oktobra u Pokuplje su došle i 1. i 2. brigada 8. divizije. Na teritorij Pokuplja prebačena su i 2 tenka iz tenkovskog bataljona Glavnog štaba Hrvatske. Početak napada bio je prvobitno planiran na 12/13. oktobar,⁴⁵ ali je zbog neophodnog odmora jedinica 8. divizije i bolje organizacije operacije bio konačno određen za noć 13/14. oktobra. Ovom operacijom komandovao je neposredno komandant 4. korpusa Oreščanin Bogdan. Operacija je imala višestruke ciljeve, ali je jedan od najvažnijih bio uništenje rafinerije »Olex« — jedine u NDH koja je još radila i to punom parom.

Štab 8. divizije odredio je 1. brigadu za napad na uporište Žažina, a 2. brigadu da taj napad obezbijedi od neprijateljskih intervencija iz pravca Siska i Petrinje. Štab 34. divizije odredio je za napad na sv. Klaru brigadu »Franjo Ogulinac Seljo«, Žumberačku brigadu za napad na M. Mlaku, a Karlovačku brigadu da obezbjeđuje jedinice koje napadaju od neprijateljskih intervencija iz pravca Zagreba i Vel. Gorice, dok je Turopoljsko-posavski odred osiguravao pravce koji od Zdenčine i Rečice izvode ka Pisarovini.⁴⁶

Brigada se vrlo brzo oporavila od relativno velikih gubitaka u napadu na s. Hrastovac, zahvaljujući dobrom političkom radu kome je pogodovala naročito vrlo povoljna situacija u zemlji (borbe na prilazima Beograda) i u svijetu i ubrzo postigla svoju staru borbenost i samopouzdanje.

Uporište sv. Klara, koje se nalazi 3,5 km od zagrebačkog savskog mosta sačinjavala su tri glavna objekta: želj. stanica koju je branila 2. udarna četa 6. želj. stražarskog bataljona (oko 90 vojnika); škola u selu, pretvorena u žandarmerijsku stanicu sa 70 žandarma, ograđena žicom i utvrđenim rovovima i rafinerija »Olex«, čiju posadu je sačinjavalo 140 vojnika iz 17. čete 5. bataljona 10. ustaške brigade, relativno solidno utvrđenih u forti-

⁴⁵ »...1. brigada 8. divizije prešla je r. Kupu 10. oktobra a 2. brigada će preći 11. oktobra. Akcija se može izvesti 12/13. oktobra...« (Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 10/6: depeša načelnika štaba 4. korpusa štabu korpusa, br. 333 od 10. oktobra 1944).

⁴⁶ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 31/1: Zapovijest štaba 34. divizije, op. br. 212 od 11. oktobra 1944.

fikacijskom smislu. Svi ovi objekti nalaze se u potpunoj ravnici, što je svakako išlo u prilog braniocu.

Sem Zagreba, kao snažnog neprijateljskog uporišta, okolna uporišta bila su, prema obavještajnim podacima slijedeća: u s. M. Mlaka 80 Nijemaca i u s. V. Mlaka 140 Nijemaca iz protivavionskog divizionu, u Vel. Gorici i aerodromu Pleso oko 2.000 Nijemaca i ustaša, Ljubica Mlin kod Remetinca sa ustaškom četom i s. Remetinec sa ustaškom četom. S obzirom na blizinu Zagreba i drugih uporišta štab divizije je za obezbjeđenje od neprijateljskih intervencija odredio dve brigade.

Za napad na uporište jedinicama brigade »Franjo Ogulinac Seljo« bili su postavljeni slijedeći zadaci:

1. bataljon ojačan teškim bacačem i minerskom grupom napada na rafineriju, 3. bataljon ojačan pt-topom, »džon bulom«, i minerskom grupom željezničku stanicu, a 4. bataljon ojačan pt-topom žandarmerijsku stanicu.

Početak napada bio je divizijskom zapovješću predviđen za 24 sati 13. oktobra.

Sve jedinice stigle su na polazne položaje skoro dva sata prije određenog vremena, tako da su starješine imale dovoljno vremena da izvrše potrebna izviđanja i druge pripreme. Neprijatelj za to čitavo vrijeme nije uočio boravak jedinica na polaznim položajima.

U određeno vrijeme čete 1. bataljona krenule su sa polaznog položaja u vodnim kolonama sve dok neprijatelj nije otvorio vatru, poslije čega su se jedinice razvile u strelce, otvorile snažnu vatru i krenule na juriš. Pri tome su 1. i 3. četa u prvom naletu izbacile neprijatelja iz prvih rovova i bunkera. Svaki organiziraniji otpor ove ustaške čete bio je već u samom početku onemogućen. Ustaše su se panično razbiježale, jedan dio je pobjegao u tvornicu sapuna a drugi dio u tvrdu zgradu do želj. pruge, odakle su pružali ogorčen otpor. Međutim, 2. četa, koja je, također, u prvom naletu stigla do glavne zgrade, nije mogla ući u samu zgradu. Komandir 2. čete Zubek Stjepan uočio je gomilanje boraca na jednom mjestu, pa je odmah jedan vod bacio prema pruži da uništi neprijatelja koji je sa tog pravca ozbiljno ometao napredovanje ostalih snaga bataljona. U daljem napadu sve čete su zauzele određene objekte, sem bunkera i rovova prema že-

Ijezničkoj pruži, koje su iza toga zauzeli zajedničkim dejstvom 1. i 3. četa. Tako je bila zauzeta čitava rafinerija »Olex«, izuzev jedne tvrde zidane zgrade, koju je jednim vodom blokirala 2. četa, i tvornice sapuna. Borci 2. čete su četiri puta prodirali u podrumске prostorije te zgrade i postavljali eksploziv, ali bez uspjeha. Za likvidaciju neprijatelja u tvornici sapuna bilo je naređeno da se sačeka dok iz 3. bataljona stigne pt-top. Međutim, s obzirom na to da naređenje nije blagovremeno izvršeno, do njegove likvidacije nije došlo, a dejstva »džon bula« bila su suviše slaba. Odmah je otpočelo izvlačenje plijena, uništavanje postrojenja i paljenje zgrada. Neprijatelj je na pravcu napada 1. bataljona imao 11 što mrtvih što ranjenih i 14 zarobljenih. Zaplijenjena su bila 2 protivavi-onska mitraljeza 20 mm, 1 teški mitraljez, 23 puške, 18.000 metaka i mnogo drugog materijala. Gubici bataljona bili su: 3 mrtva i 8 ranjenih.

Oko željezničke stanice bio je jedan dvokatni bunker i više jednokatnih bunkera, kao i nekoliko zgrada u kompleksu željezničke stanice podešenih za odbranu. 1. četa 3. bataljona je pomoću »džon bula« i ručnih bombi vrlo brzo likvidirala odbrambene objekte na svom pravcu dejstva, dok je 3. četa likvidirala svoje objekte tek poslije privlačenja i dejstva pt-topa. Ni u ostalim objektima, pred snažnim dejstvom tog bataljona, neprijatelj nije pružao jači otpor, tako da je čitav kompleks želj. stanice bio vrlo brzo zauzet a ostaci neprijatelja bili su satjerani u dvokatni bunker. U 2 sata, poslije privlačenja pt-topa i njegove prve granate i ta zadnja neprijateljska grupa se predala. Pri tome je neprijatelj imao 15 izbačenih iz stroja (među njima 2 oficira) i 45 zarobljenih. Zaplijenjena su bila 2 pav-mitraljeza 20 mm, 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 81 puška, 47.000 metaka, 2.380 metaka za pav-mitraljez i mnogo drugog materijala. Uništeni su bunker, sva stanična postrojenja i zaplijenjeno 10 vagona pšenice. Zbog nedovoljne kontrole nije izvršeno miniranje skretnica, tako da su one ostale čitave. Bataljon uopće nije imao gubitaka.

Početak napada 4. bataljona bio je poslije otvaranja vatre pt-topa, nakon čega su čete otvorile snažnu vatru i krenule na juriš. Neprijatelj koji je spremno dočekao

napad bio je snažnim jurišem u prvom naletu izbačen iz dijela rovova u samu zgradu iz koje je pružao ogorčen otpor. Bila je greška i neodlučnost starješina da ovo povlačenje neprijatelja u zgradu nije iskorišćeno, pa da se na njegovim leđima prodre i u samu zgradu. Prilikom povlačenja 3. četa je izgubila jedan puškomitraljez. Žandari su se iz zgrade veoma uporno branili i odbili sve napade bataljona do 5 sati, kada se bataljon povukao. Nekorektnom upotrebom raketa, koje su izbacivane radi osvjetljavanja ciljeva pt-topu, više su osvjetljavani sopstveni položaji, što je imalo za posljedicu ranjavanje nekoliko boraca. Dejstvo pt-topa bilo je neefikasno zbog suviše velike udaljenosti, a posada topa nije htjela da dođe na bliže odstojanje. Sem toga, poslije naređenja štaba brigade da se žandarmerijska stanica mora likvidirati, nije imao ko da taj napad ponovo organizuje, jer je komandant batalona bio ranjen, a politički komesar bataljona bio je sa 1. četom na obezbjeđenju prema Zagrebu i diverziji pruge. Bataljon je pri tome imao 12 ranjenih boraca. 1. četa tog bataljona, koja je bila na obezbjeđenju, porušila je prugu na 12 mjesta i zarobila patrolu od 4 neprijateljskih vojnika.

Drugi bataljon je u brigadnoj rezervi obezbijedio kola za evakuaciju ranjenika i plijena i poslije borbe sproveo zarobljenike sa plijenom i obezbjeđivao transport naših ranjenika. Desetina koja je sa minerima bila na pruži kod s. Buzim uništila je prugu na 30 mjesta. Jedna četa je u 4. sata dobila zadatak da u s. Lukavac obezbijedi povlačenje brigade od eventualnog neprijateljskog dejstva iz pravca Vel. Gorica.⁴⁷

Napad Zumberačke brigade nije uspio, ali je ona zaplijenila 1 pav-matraljez, 1 puškomitraljez i 7 pušaka. Neprijatelj koji je intervenirao iz Vel. Gorice samo njemačkim snagama, najvjerojatnije u pravcu s. M. Mlaka, bio je razbijen od strane bataljona Karlovačke brigade.

⁴⁷ Arhiv VII, k. 426 A, reg. br. 18/7: Izvještaj štaba 4. korpusa br. 275 od 27. oktobra 1944; k. 1223, reg. br. 31/3: Izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 231 od 25. oktobra 1944; k. 1230, reg. br. 4/5: Izvještaj štaba brigade, op. br. 213 od 17. oktobra 1944; reg. br. 3/5; reg. br. 10/8; reg. br. 10/9; i reg. br. 3—3/5: Izvještaji štabova bataljona.

Zaplijenjena su 2 puškomitraljeza, 1 pt-mitraljez, 5 pušaka i motor sa prikolicom, a zapaljeno je više kamiona. Sem toga, izvršena je jaka diverzija pruge.

Napad 8. divizije na jako utvrđeno neprijateljsko uporište Zažina, uprkos učešća 2 tenka, nije uspio.

Brigada je, sem 4. bataljona, u potpunosti izvršila postavljeni zadatak uz vrlo male gubitke (4 mrtva i 19 ranjenih). Uništena su postrojenja rafinerija »Olex« sa 150 vagona nafte, željeznička stanica, razrušena je pruga na 42 mjesta i zadat osjetan gubitak neprijateljskoj živoj sili i materijalnim sredstvima. Neprijatelj je, s obzirom na snažan napad i brz uspjeh, kao i jaka osiguranja, ocijenio da su napad izvršile 8. i 34 divizija i priznaje »posada je bila raspršena«. U svom izvještaju priznaje 10 poginulih, 15 ranjenih i 14 nestalih,⁴⁸ što se vjerojatno odnosi samo na ustašku četu, dok su njegovi stvarni sveukupni gubici oko 26 mrtvih i ranjenih i 59 zarobljenih. Pri tome su zaplijenjena 4 pav-mitraljeza, 2 teška mitraljeza, 3 puškomitraljeza, 110 pušaka oko 63.000 metaka i mnogo drugog ratnog materijala.

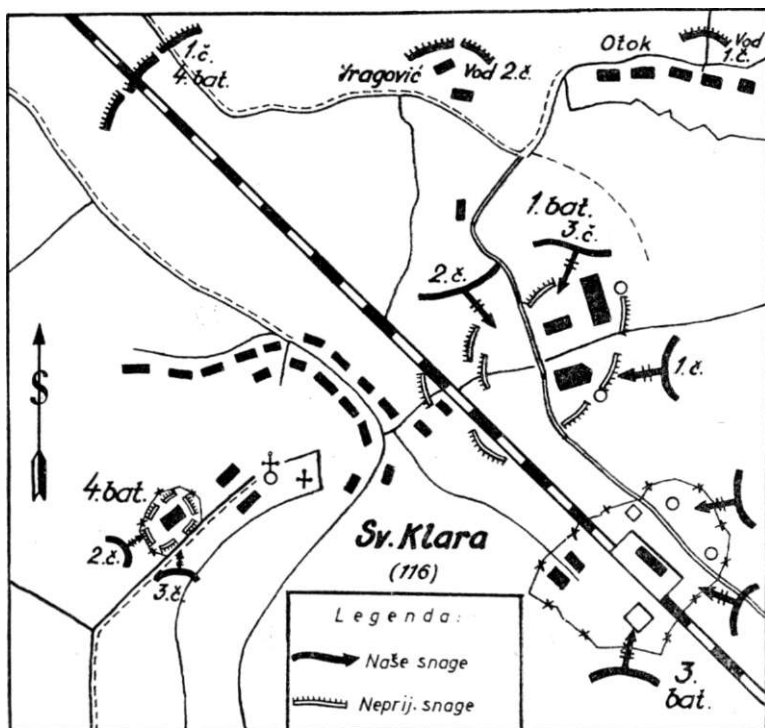
Neprijatelj priznaje da je bio operativno potpuno iznenađen ovim napadom jedinica 34. divizije. Slijedećih dana on upućuje svim svojim jedinicama zahtjev da se pojača obavještajna aktivnost.

Snage brigade su vrlo racionalno i pravilno iskorišćene. Organizacija sadejstva jedinica je skladno funkcionirala. Rukovođenje od strane štabova bataljona, sem 4. bataljona, i komandi četa bilo je dobro. Sve jedinice su mnogo uspješnije nego do sada koristile protuoklopne bacalice i drugo pt-oružje. Postojala je realna mogućnost da i 4. bataljon izvrši svoj zadatak. Očito je da štab bataljona nije imao dovoljno iskustva u organizaciji napada

⁴⁸ Arhiv UDB-e — Zagreb, mikrofilm 34/614: Dnevni izvještaj MINORS-a br. 289 od 15. oktobra 1944. U izvještaju br. 288 od 14. oktobra kaže se između ostalog; »...ima veći broj poginulih (1 domobranski časnik), ranjenih (2 domob. časnika) i nestalih domobrana i ustaša... Porušena je i zapaljena tvornica »Oleks« i željeznička postaja, a pruga je minirana... « (Isto, mikrofilm 34/610).

na utvrđene zgrade pa u svom borbenom poretku nije imao bombaške grupe sa »džon bulom«, eksplozivom i benzinskim flašama, koji su neophodni u sličnim napadima, a nepravilno je upotrijebljen i pt-top.

Posebno treba podvući veliki politički uspjeh koji je imala ova akcija, izvršena kraj samog Zagreba, jer je

Napad na uporište Sv. Klara 13/14. oktobra 1944.

gust, crn dim još čitav dan ukazivao na još jedan poraz fašističkih snaga. Da bi neprijatelja podsjetili na svoje prisustvo ispaljeno je na Zagreb i Vel. Goricu po nekoliko artiljerijskih granata.

Poslije tog napada, već 14. oktobra, u širi rejon Vel. Gorica ponovo se vraća 1. donski puk, koji je za vrijeme sunjske operacije upućen 27. septembra u tom pravcu.⁴⁹

*

U čitavoj operaciji na pruge, u kojoj je brigada »Frano Ogulinac Seljo« imala ne malog udjela, nanijete su neprijateljskoj vojsci i privredi NDH — koju je ta vojska eksploatirala — velike teškoće, a posebno su nanijete željezničkom saobraćaju. Na pojedinim dijelovima ta je situacija bila veoma kritična. Željezničke pruge Zagreb —

— Karlovac i Zagreb — Sisak — Dubica i Sunja prema Kostajnici potpuno su izbačene iz saobraćaja. Posebnu teškoću za neprijatelja predstavljalo je izbacivanje iz prometa željeznička pruga Zagreb — Sisak — Dubica. Za nje ga je ovaj dio pruge praktično predstavljao uporedni krak glavne magistralne pruge Zagreb — Slav. Brod. Njegovo izbacivanje iz prometa stvorilo je mnogobrojne teškoće i veliku gužvu na pruzi Zagreb — Slavonski Brod. To se sve dešavalo u trenucima kada je situacija na frontovima i u Italiji i prema istoku bila za njemačku vojsku sve teža i zahtijevala, naprotiv, sve veći promet radi što efikasnijeg manevra snagama. Isto tako su bile ozbiljno ugrožene i cestovne komunikacije Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak.

Sem velikog pomanjkanja broja prevoznih sredstava, posebno kod vojske NDH, još ozbiljniji je bio manjak pogonskog goriva. Poslije uništenja rafinerije u Capragu i Slav. Brodu od strane savezničke avijacije, uništenje rafinerije »Olex« u Sv. Klari — posljednje rafinerije u NDH koja je do tog vremena radila punom parom — bilo je za neprijatelja veoma veliki udarac. Zalihe kojima je NDH raspolagala bile su pri kraju, novih količina iz Njemačke više nije bilo, jer je ona u tom trenutku njemačkoj vojsci bila mnogo potrebnija na drugim mjestima. Onesposobljavanje pruga je direktno utjecalo i na to, jer je onemogućavao dovoženje novih sirovina za preradu

⁴⁹ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 10/6: depeša br. 350 od 16. oktobra 1944.

nafte i neophodan materijal za opravak rafinerije u Capragu koji je bio predviđen. Također su stvorene ogromne teškoće u premještanju okupatorskih trupa, usporeni su a negdje i potpuno onemogućeni snabdjevanje i evakuacija njegovih snaga iz ugroženih područja.

Učešćem u toj operaciji, od noći 31. avgusta pa zaključno sa uspješnim napadom na Sv. Klaru 14. oktobra, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je, zahvaljujući svijesti

Na maršu u jesen 1944.

i borbenosti njenog boračkog i starješinskog kadra, časno ispunila svoju dužnost i u tom periodu sa uspjehom izvršila svaki zadatak koji je bio pred nju postavljen. Sve ove partijske, političke i vojne mjere — sitnije ili krupnije — koje su se od marta — aprila počele preduzimati, došle su u ovom periodu do svog punog izražaja.

5. Spriječavanje obnavljanja saobraćaja

Da bi omogućio popravku pruge Zagreb — Karlovac i ponovo uspostavljanje saobraćaja, neprijatelj je krajem

septembra i početkom oktobra izvršio pregrupisavanje svojih snaga na toj komunikaciji i doveo nove snage.

Na obezbjeđenje dijela te pruge, između Horvata i Zdenčine — u uporištima s. Babići — želj. stanica Horvati, s. Mavračići, s. Rakov Potok došao je 1. bataljon 4. policijskog puka.⁵⁰ Između Jastrebarskog i Zdenčine, u uporištima Jastrebarsko, D. Desinac, Zdenčina i Klinča Selo nalazile su se četiri čete Regrutnog bataljona Poglavnike tjelesne brigade i »B« bataljon 1. rez. lov. puka. Na dijelu pruge Draganići — isključno Jastrebarsko nalazio se u uporištima Draganić, Lazina i Domagović 5. ustaški bataljon 3. ustaške brigade.⁵¹ To znači da je neprijatelj za osiguranje pruge između Draganića i Horvata (uključno) raspolagao sa četiri relativno dobro naoružana njemačko-ustaška bataljona sa ukupno oko 2.500 vojnika. U širem rejonu Karlovca nalazili su se ostali dijelovi 13. ustaško-domobranske divizije, i to 3. ustaška brigada sa 10. (malog brojnog stanja) i 30. bataljonom i 2. posadna brigada sa 1, 2. i 3. bataljonom (4. bataljon je bio razbijen početkom septembra u uporištima između Draganića i Zdenčine).

Pod okriljem takvog osiguranja otpočelo je ubrzano opravljavanje jako porušene pruge. Neprijatelju je uspjelo da do 18. oktobra uspostavi promet na dijelu pruge Zdenčina — Karlovac. Za dio pruge između Leskovca i Zdenčine, koji je bio veoma teško oštećen, trebalo je mnogo više i vremena i materijala. Da bi spriječio prilaz popravljenoj pruzi Karlovac — Zdenčina sa istočne strane, veliki župan za Pokuplje objavio je 18. oktobra da je štab

⁵⁰ 4. policijski puk (4 Polizei Freiwillige Regiment Croaten) formiran je u drugoj polovini 1944. godine. U njegov sastav su ušli 7. policijski bataljon iz Samobora kao 1. bataljon puka, 10. policijski bataljon iz Bregane kao 2. bataljon i kao 3. bataljon puka policijskih bataljona iz Orosavlja. Njemačko-hrvatska policija formirana je 1943. godine. Rukovodeći kadar bili su Nijemci, a osnovni borački sastav sačinjavali su Folksdojčeri iz Hrvatske. Njihov glavni zadatak bio je protiv partizana na teritoriji NDH (Arhiv VII, k. 76, reg. br. 36/2, 2/1, 31/2).

⁵¹ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 14/3, 15/3, 17/3, 19/3, 20/3; k. 85, reg. br. 19/3—1; k. 76, reg. br. 31/2.

1. rez. lov. puka izvijestio da će do 20. oktobra biti minimirani svi prilazni putevi ka pruzi od Zdenčine do Draga-
nića.

Nasuprot ovakvim neprijateljskim namjerama, plan 4. korpusa bio je da ne dozvoli ponovo uspostavljanje saobraćaja na toj komunikaciji i u vezi s tim predviđao je dalja dejstva 8. i 34. divizije.

Po završenoj akciji na Sv. Klaru brigada »Franjo Ogulinac Seljo« se ponovo razmjestila u širi rejon s. Dubranec — s. Vukomerić.

U školi u s. Cerovski Vrh održano je 16. oktobra savjetovanje svih partijskih rukovodilaca u diviziji. Cilj ovog savjetovanja bio je da se izvrši analiza dotadašnjeg rada i stanja partijskih organizacija i da se u duhu zadatka koji i dalje očekuju diviziju izvrši potrebno angažiranje svih partijskih kadrova. Na savjetovanju je konstatirano da partijske organizacije nedovoljno brzo i efikasno rješavaju svakodnevne probleme koji iskrsavaju u jedinicama. U vezi s tim bio je postavljen zadatak da se partijski sastanci održavaju što češće, jer je jedanput sedmično malo, s obzirom na probleme koji svakodnevno iskrsavaju, a preporučeno je da sastanci budu što kraći i efikasniji. Postavljen je i zadatak da se teoretski sastanci održavaju po mogućnosti svako veče.

Polovinom oktobra napustili su brigadu svi Istrani koji su maja rneseca došli u njen sastav. Poslije pet mjeseci oni se ponovo vraćaju u svoju Istru, u 43. diviziju, ali sada već kao prekaljeni borci. Većina njih se toliko srodila sa brigadom da su nerado napuštali brigadu, pa je bilo čak postavljeno i pitanje da li se mora ići.

Vremenske prilike u tom periodu bile su vrlo nepovoljne. Stalne kiše pretvorile su i onako močvaran teren u prava jezera. Pokreti su bili vrlo otežani, a u nekim dijelovima i nemogući. U svim vojnim planovima trebalo je taj faktor ozbiljno uzimati u razmatranje. On je utjecao i na planiranu vojnu nastavu, a pošto je odjeća, a još više obuća bila slaba i na opšte stanje u jedinicama.

Brigada je početkom oktobra dobila radio-stanicu, što je olakšalo vezu sa štabom divizije.

U selu Dubranec održan je 22. oktobra veliki narodni zbor. Protuavionski vod brigade »Franjo Ogulinac Seljo«

imao je zadatak da sa vatrenih položaja u rejonu s. Vukomerić obezbjeđuje taj zbor od eventualnog naleta neprijateljske avijacije.

Stab 34. divizije odlučio se 22. oktobra na novu operaciju radi narušavanja uspostavljenog osiguranja na pruži Zagreb — Karlovac.⁵² Pri napadu na uporište s. Mavračići, u kome se nalazila 2. četa 1. bataljona 4. policijskog puka, koji je izvršila Karlovačka brigada 34. divizije u noći 23/24. oktobra, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je 1. i 3. bataljonom bila u divizijskoj rezervi, a 2. i 4. bataljonom obezbjeđivala napad od neprijateljske intervencije sa pravca želj. stanica Horvati — s. Babići, 1. brigada 8. divizije iz pravca Zdenčine i Klinča-Sela, a Zumberačka brigada, koja je te noći vršila pokret za Žumberak, osiguravala je jednim bataljonom ovaj napad Karlovačke brigade od neprijateljske intervencije iz pravca s. Rakov Potok. Na željezničkoj stanici Horvati i s. Babići nalazila se 1. četa 1. bataljona 4. policijskog puka (150 vojnika), ojačana sa dva topa i dva teška bacača, utvrđena sistemom poljske fortifikacije i ograđena bodljikavom žicom. Sem toga, pretpostavljalo se da bi neprijatelj u slučaju napuštanja s. Mavračići pokušao izvlačenje u pravcu uporišta u s. Babići.

Brigada je 23. oktobra iz rejona razmještaja izvršila marš preko s. Kraljevac do s. Ašpergeri. Marš je otpočeo nešto ranije zbog veoma teškog terena. Izvršenju tog zadatka 2. i 4. bataljon su pristupili na slijedeći način:

2. bataljon, kome su pridodata 4 minera sa 30 kg eksploziva, zaposjeo je 2. četom, ojačanom teškim mitraljezom, položaje ispred s. Paladinići prema želj. stanici Horvati; 1. četom je vršen demonstrativan napad na s. Babići sa istočne strane iz pravca s. Gorjanci, ali bez posebnog uspjeha. Zatim je ova četa trebalo da, poruši prugu između s. Babići i potoka Lomnice, što nije uspjelo, jer mineri nisu ponijeli sa sobom sav potreban pribor. Jedan vod 1. čete obezbjeđivao je jedinice brigade iz pravca šume Demerčica. 3. četa bila je predviđena za rezervu bataljona, ali je praktično, čim je došla na položaj, dobila zadatak da južno od s. Paladinići obezbjeđuje jedinice

⁵² Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 37/1.

koje se nalaze prema s. Babićima iz pravca s. Mavračići. Sve jedinice bile su dobro ukopane. Teški bacač je sa vatrenih položaja istočno od s. Paladinići održavao demonstrativni napad 1. čete. Bataljon nije imao gubitaka.

Četvrti bataljon, kome je pridodato 8 minera sa 80 kg eksploziva, bio je sa sjeverozapadne strane pruge i to 1. četom u zahvatu željezničke pruge, a 2. četom uz potok Bukovac, s tim što je jedan njegov vod bio isturen prema s. Pipići. Jedan vod te čete u toku noći pripucavao je na s. Babice. 3. četa tog bataljona bila je u rezervi, orijentirana prema s. Mavračići. U rejonu 1. čete porušena je pruga na više mjesta, a srušeno je i više telefonsko-telegrafskih stubova. Bataljon je imao 1 lakše ranjenog od sopstvene mine.

Neprijatelj je u toku noći pokušavao da krene u pomoć napadnutom uporištu, ali su ti pokušaji više ličili na ispitivanje naših snaga pred uporištem, nego na neki stvaran pokušaj da se krene u pomoć, iako je ona uporištu u s. Mavračići bila veoma potrebna.

To što su se štab divizije i brigade odlučili na takav metod osiguranja bilo je nepoznavanje neprijatelja. Sigurno je da bi jedan energičan napad dva bataljona na s. Babiće, uz podršku teških bacača, imao svog punog opravdanja i šansi na uspjeh. Dijelovi 1. policijskog bataljona, koji su se nalazili na tom odsjeku pruge nisu predstavljali snažnog protivnika.

Karlovačka brigada je u veoma snažnom naletu razbila neprijatelja u uporištu i nanijela mu velike gubitke (52 mrtva i 26 ranjenih⁵³). Tom operacijom ponovo je narušen neprijateljski sistem osiguranja pruge. Poslije nekoliko dana 1. bataljon 4. policijskog puka vraćen je u svoje uporište Samobor.

Po završenoj akciji brigada se smjestila u širi rejon Pisarovina — Jamnica, u slijedećem rasporedu: 1. bataljon u s. Hasan Breg, 2. bataljon u s. Žeravica i s. Šantorić, 3. bataljon u s. Gorica, 4. bataljon u s. Mikše i s. Salajci, prateća i inženjerijska četa u s. Podgorje, štab brigade i ostali dijelovi u s. Jamnica.

⁵³ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 36/3: Izvještaj štaba 34. divizije, op. br. 235 od 27. oktobra 1944.

Sem šireg i neposrednog obezbjedenja u jedinicama je bila izvođena intenzivna vojna obuka iz marša i marševskog obezbjedenja, izviđanja i logorovanja i to teoretski i praktično kroz marševe u pravcu neprijateljskih uporišta. Velika pažnja je bila posvećena i političkom radu.

U noći 25/26. oktobra 1. i 3. bataljon su pod komandom političkog komesara brigade Delibegović Ahmeda osiguravali konfiskaciju imovine narodnih neprijatelja u s. Brezovica i okolini. Dana 26/27. oktobra 1. bataljon je srušio prugu između željezničke stanice Hrv. Leskovac i želj. stanice Horvati na oko 200 mjesta.

Već 30/31. oktobra, po zapovijesti štaba divizije,⁵⁴ 2. i 4. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo«, zajedno sa dva bataljona Karlovačke brigade i jednim bataljonom 1. brigade 8. divizije, ponovo učestvuju na rušenju pruge Zagreb — Karlovac od Ilovca pa isključno želj. stanica Leskovac. Istovremeno, dijelovi 2. brigade 8. divizije i Turopoljsko-posavski odred rušili su prugu Zagreb — • Sisak. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je dobila zadatak da poruši prugu na dijelu od želj. stanice Leskovac do s. Prevendari, i to: 2. bataljon ojačan sa 30 minera i 100 kg eksploziva iz diverzantskog bataljona — između želj. stanice Leskovac i potoka Lomnice, a 4. bataljon, ojačan sa 13 (po naređenju sa 30) minera sa 100 kg eksploziva iz inž. čete brigade — između potoka Lomnice i s. Prevendari. Početak rušenja predviđen je za 30. oktobar u 21 sat.

Drugi bataljon je započeo rušenje pruge tačno u 21 sat. Na obezbjeđivanju prema želj. stanici Leskovac bila je upućena 1. četa. Njegova 3. četa (bez jednog voda) bila je na obezbjeđenju u s. Desprim i s. Demerje, a vod te čete je neposredno obezbjeđivao minere. U rezervi je bila 2. četa, čiji je jedan vod obezbjeđivao tovarne konje. Po završenoj diverziji pruge, s obzirom na slabu vatru neprijateljske posade kod mosta na potoku Lomnica, štab 2. bataljona je naredio 2. četi i vodu 3. čete da izvrši napad na posadu mosta. Osjetivši približavanje naših snaga, neprijatelj je otvorio snažnu vatru kojom prilikom je

⁵⁴ Isto, k. 1223, reg. br. 38/1.

ranjen komandir 3. čete Golovko Vladimir, sekretar SKOJ-a bataljona Bršanić Jagica i još jedan borac, pa se od daljih napada odustalo.

Četvrti bataljon je 1. četom, ojačanom sa 6 minera i 20 kg eksploziva, vršio rušenje pruge između potoka Lomnice i želj. st. Horvati i obezbjeđivao se sa tog pravca, a 2. četom, ojačanom sa 7 minera, i 40 kg eksploziva, rušena je pruga između s. Babića i s. Prevendara. Četa se istovremeno obezbjeđivala iz pravca s. Širanovići i s. Pipića. 3. četa tog bataljona vršila je osiguranje u s. Paladinići prema s. Babići. Bataljon je počeo rušenje pruge, protivno naređenju, već u 20 sati. Diverzija je izvršena bez gubitaka.

Bio je to ponovno jedan snažan udar po toj komunikaciji sa 500 kg eksploziva. Sva nastojanja neprijatelja da uspostavi željezničku komunikaciju Zagreb — Karlovac bila su uzaludna. Neprijatelj ne samo da nije uspio da obezbijedi dalji popravak pruge, već nije uspio da očuva ni ono što je bilo već popravljeno.

Kao rezultat uspješnih borbi koje je Karlovačka brigada vodila posebno u periodu septembra — oktobra dobila je počasni naziv UDARNA. Bilo je to još jedno priznanje ne samo Karlovačkoj brigadi, već i čitavoj 34. diviziji. Borci i rukovodioci brigade »Franjo Ogulinac Seljo« srdačno su čestitali Karlovačkoj brigadi na zasluženom priznanju koje je dobila.

Odlazak boraca iz Istre nije se odrazio na brojno stanje brigade, jer su na njihovo mjesto došli novi borci. Brigada je 25. oktobra imala na licu ukupno 1.211 boraca sa 807 pušaka, 55 šmajsera, 57 puškomitraljeza, 8 teških mitraljeza, 10 lakih i 3 teška bacača, 3 tromblona i 2 pav-mitraljeza.⁵⁵ U njenoj organizacionoj strukturi došlo je do daljih promena. Prateća četa sada ima dva voda teških bacača i 1 pt-vod. Četa za vezu ima telefonsko-linijski vod, kurirski vod i radio-telegrafsko odjeljenje. Inženjerijska četa, sem pionirskog i minerskog voda, ima i vod jurišnih pionira. U bataljonima su formirane bojne komore u kojima se čuva 1/4 bojevog kompleta municije. U pogledu naoružanja i nadalje se osjeća pomanjkanje

⁵⁵ Arhiv VII, k. 1223, reg. br. 23/5.

težeg naoružanja, kao i pomanjkanje mina za teške bacače (25. oktobra brigada je imala svega 23 mine). Gotovo svi italijanski puškomitraljezi su uslijed upotrebe postali nesigurni i često zataje, zbog čega borci u njih nisu imali dovoljno povjerenja. Raznovrsnost porijekla i tipova oružja otežavala je snabdjevanje municijom. Tovarna stoka i sanitetski materijal također su još bila neriješena pitanja.

Vojna nastava koja je održavana uvijek kada su prilike dozvoljavale, održavana je po planovima štaba divizije. Posebna pažnja je poklanjana proradi onih pitanja koja su uočena kao problem kroz borbe koje je brigada vodila. To su bile teme: »Borba u naseljenim mjestima«, »Napad na utvrđene tačke« i »Slabost u korišćenju težeg naoružanja«, koje se za vrijeme borbe pridaje bataljonima. Pri tome su korišćena i sva ona pozitivna iskustva pojedinih jedinica brigade. Teškoću koja je smetala većem uspjehu u nastavi pričinjavalo je bataljonima i često prekomandovanje boraca u specijalne čete brigade i divizije i stalan dolazak na njihova mjesta novih boraca sa kojima je opet trebalo sve otpočinjati iznova.

Ishrana je bila relativno slaba, s obzirom na pomanjkanje soli, masti i mesa. Da bi se to ublažilo neke jedinice su na dobrovoljnoj bazi prikupljale hranu u selima gdje su se nalazile. Odjeća i obuća bile su veoma ozbiljan problem, koji je potencijalno sa približavanjem zime bivao sve teži. Oko 70% boraca bilo je još uvijek u civilnim odijelima (samo u 4. bataljonu od 180 boraca bilo je 60 bosih), dok je 25% boraca bilo potpuno boso. Takvo stanje je sem ostalog utjecalo i na zdravstveno stanje boraca i učestale su nahlade. Bilo je i veoma teško održavati higijenu pa se pojavio i svrab. Pomanjkanje lične opreme posebno fišeklija, dovodilo je do rasipanja i gubljenja municije. Bez obzira na sve ovo štab brigade ocijenio je da su »moral i borbenost na visini« i da je brigada sposobna da izvrši svaki pred nju postavljeni zadatak.

Brigada je bila uglavnom popunjena kadrom. Za načelnika štaba postavljen je Vuković Mirko a za operativnog oficira brigade Ajdinović Ljuban. Za komandanta 3. bataljona Tačković Stanko, a za operativnog oficira Maraković Ivo. Za komandanta 4. bataljona postavljen je Lajić

Mile. Štabovi bataljona su zadovoljavali, a najbolji je bio, po ocijeni štaba brigade, štab 3. bataljona. Zadovoljavao je sada već viši i niži kadar. Većina rukovodilaca je bila, zbog velikih gubitaka u dosadašnjim borbama baš rukovodećeg kadra, mlada i sa relativno malo iskustva. Stoga su gubici rukovodilaca sve teže nadoknađivani. Međutim, u posljednjim borbama je izbacivano iz stroja manje starih boraca, što je bilo očiti znak učvršćivanja jedinica i pravilnijeg rukovođenja. Sada su u pripremama akcije učestvovali i najniži rukovodioci i upoznawali se sa konkretnim zadacima.

Politički rad se i dalje, koliko su to mogućnosti dozvoljavale, odvijao po predviđenom planu. Unekoliko je bio izmijenjen i metod rada. Tako je sada najprije politički komesar brigade o određenoj temi održao referat pred političkim komesarima bataljona i samostalnih četa. Poslije toga su politički komesari bataljona održali referat iz određene teme pred svim rukovodiocima u bataljonu od desetara naviše. Kao treće, politički komesari bataljona su taj referat održali i pred čitavim bataljonom, na kojem je trebalo stvoriti što življu diskusiju. Tema je razrađivana i na četnim konferencijama na kojima je čitan materijal i davana potrebna tumačenja od strane političkih komesara četa. Na kraju je na ponovnim bataljonskim konferencijama utvrđivano i provjeravano znanje. Sav taj politički rad je doprinio da je prihvatanje i prevaspitavanje novih boraca izvršeno na potpuno zadovoljavajući način, a brigada nije nimalo izgubila na svojoj borbenosti i prodornosti. Komandni kadar je, također, umnogome doprinio da se na nove borce prenese disciplina, borbenost i iskustvo.

Forme kulturno-prosvjetnog rada, koji je u brigadi »Franjo Ogulinac Seljo« bio dobro razvijen i svestran, korišćene su u sprovođenju političkog rada. U političkom radu u tom periodu posebno je prorađen neuspjao pokušaj puča Lorković — Vokić. Tome je bio posvećen i uvodni članak u »Novine 34. divizije«. U džepnim novinama 3. čete 3. bataljona br. 8 od 20. oktobra pored članaka: »Naša utakmica«, »Važnosti i cilj kulturno-prosvjetnog rada«, »Da li znate?«, humorističkih članaka, napisani su i članci »Propali snovi« (o puču Lorković — Vokić) i »Beograd je naš«.

*Politički komesar
4. korpusa sa šta-
bom 34. divizije
u jesen 1944.*

Sve jedinice brigade su sa velikim oduševljenjem dočekale vijesti o oslobođenju Beograda. Palili su se krijesovi i pucalo na sve strane, iako je takvo trošenje municije bilo zabranjeno.

Koncem oktobra Glavni štab NOV i PO Hrvatske zakazuje novo dvomjesečno natjecanje. Svi ovi materijali su pažljivo proučeni u brigadi sa željom da brigada u tom novom takmičenju postigne što bolje rezultate.

Štab 4. korpusa je 31. oktobra naredio da 8. divizija u toku 2. novembra napusti Pokuplje, a da 34. divizija nastavi neprekidnu djelatnost na komunikacijama Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak, da ruši pruge i ometa saobraćaj cestama. Taj zadatak je 10. novembra dopunjen s tim da se težište baci na prugu Zagreb — Sisak, što bliže Zagrebu.⁵⁶ Cilj takvog dejstva (bliže Zagrebu) bio

⁵⁰ Arhiv VII, k. 1224, reg. br. 11/6: depeša br. 421 od 31. oktobra i 495 od 10. novembra 1944.

je, pored ostalog, i da se onemogućava evakuacija materijala sa aerodroma Pleso i Kurilovec. Štabu divizije je bila nagovještena i mogućnost jače vazduhoplovne podrške.

Neprijatelj je za osiguranje komunikacije Zagreb — Sisak, početkom novembra raspolažao slijedećim jedinicama:

— 925. landešicen bataljon sa štabom u Turopolju i sa četama u slijedećem rasporedu: 1. četa (95 vojnika) od mosta na r. Odri do želj. stanice Lekenika isključno, 2. četa (58 vojnika) — želj. stanica Peščenica, želj. stanica Turopolje i na rampi između Turopolja i Mraclina, 3. četa (90 vojnika) u željezničkoj stanici Vel. Gorica i u bunkeru između Mraclina i stražarnici na mostu Lekenički Jarak;

— protuavionski divizion sa baterijama na Plesu, M. Mlaci i V. Mlaci;

— aerodromske čete na aerodromu Pleso i Kurilovec;

— 5. ustaški bataljon u Turopolju i sa četom u s. Kakitovec;

— 6. ustaški bataljon ustaške prometne brigade sa štabom u Vel. Gorici i sa četama u Vel. Gorici, Sv. Klara, Sisku i Zagrebu. Ovi ustaški bataljoni su u novembru 1944. ušli u sastav 20. ustaške brigade 2. hrvatske divizije.

9. novembra ujutro 1. donski puk definitivno je napustio teren oko Velike Gorice i preko Siska krenuo ka Sunji. Na njegovo mjesto 11. novembra u s. Peščenicu i s. Lekenik došao je 2. bataljon 14. pješadijske brigade iz Petrinje i to sa 1. četom u s. Peščenica i 2. četom u s. Lekenik.⁵⁷

Osnovni plan štaba divizije bio je da se neprijatelju onemogući opravka željezničkih komunikacija i korišćenje saobraćaja cestama. Međutim, uslijed veoma teških vremenskih prilika i poplava, kao i pomanjkanja municije za teže naoružanje, sva planirana dejstva bila su manjeg obima. Upotreba težeg naoružanja bila je neophodna radi jačine i fortifikacijske izgrađenosti svih neprijateljskih uporišta koja su tada postojala. Teren oko željezničke komunikacije bio je ionako močvaran a kiše i poplave otežavale su (a negdje i onemogućavale) svaki prilaz željezničkoj pruzi.

Do 22. novembra brigada je u vezi sa postavljenim zadacima tri puta izvršila diverzije na prugu i na cesti

⁵⁷ 4. posadna brigada je u vezi sa novembarskom reorganizacijom oružanih snaga NDH preformirana u 14. pješadijsku brigadu i bila u sastavu 4. hrvatske divizije. Brigada je bila raspoređena u Sisku, Petrinji i obližnjim uporištima.

Zagreb — Sisak dva puta postavila zasjede. Tako je 3/4. novembra jedan bataljon, ojačan minerima, porušio prugu između želj. stanice Vel. Gorica i želj. stanice Odra. Pruga je oštećena na dužini oko 330 metara. Noću 6/7. novembra jedan bataljon je ponovo porušio prugu, ali sada između želj. stanice Sv. Klara i želj. stanice Odra. Prekinuto je 2 km pruge na oko 150 mjesta. Noću 7/8. novembra jedan bataljon je obezbjeđivao konsfiskaciju imovine narodnih neprijatelja u s. Čehi, a slijedeće noći 8/9. novembra transport materijala iz Pokuplja u Zumberak.

Sa nekim ustašama u s. Domagovići uspostavljena je veza preko obavještajne službe i pružila se mogućnost da se bez većih žrtava i napora zauzme ovo uporište. Taj zadatak dobila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo« koja je preko Crne mlake i Kupčinske šume krenula na izvršenje zadatka. Poslije velikih napora u toku marša, u kome se do pojasa propadalo u vodu, brigada je nekako stigla do Crne mlake, ali je dalji pokret bio nemoguć, uslijed voda i krajnje iscrpljenosti boraca. Stabu brigade nije preostalo ništa drugo već da odustane od daljeg marša i od izvršenja dobivenog zadatka i da poslije kraćeg odmora krene sa brigadom natrag prema Pisarovini.

U toku noći 14/15. novembra jedna četa sa minerima ponovo ruši prugu između Odre i Sv. Klare. Pruga je porušena oko 60 mjesta.

Dana 15/16. i 16/17. novembra jedinice brigade ponovo obezbjeđuju izvršenje konfiskacije u s. Brezovica i okolini.

Dana 19. novembra 1. i 2. bataljon postavljaju zasjedu u s. Ogulincu na komunikaciji Zagreb — Sisak. Na zasjedu su iz pravca Vel. Gorica naišla dva kamiona sa 13 naoružanih domobrana, 6 ustaša i grupom civila. Tom prilikom zarobljeni su svi domobrani i 2 ustaše, dok je jedan ustaški oficir izvršio samoubistvo a 3 ustaše su ubijene. Kamioni su uništeni. Među ostalim u kamionu je zarobljen i ozloglašeni ustaški koljač iz Gline Milan Grahovac, koji je učestvovao u poznatom pokolju Srba u glinskoj crkvi. Njegovo hvatanje je toplo pozdravljeno od naroda Banije. Grahovac je za svoja nedjela osuđen na smrt i javno obješen u Glini na mjestu gdje je vršio svoje gnusne zločine. Bataljoni nisu imali gubitaka.

U noći 21/22. novembra, 3. bataljon je obezbjeđivao transport hrane iz Posavine. Tom prilikom u s. Mraclina naišlo se na ustašku zasjedu iz 5. ustaškog bataljona, koja je rastjerana. Poginuo je komandir 3. čete Trbusić Vilim.

*

Neprijateljska posada u s. Peščenici bila je velika smetnja povezanosti Turopolja sa Posavinom. Između s. Turopolja i s. Lekenika to je bio najlakši i najbliži prelaz u Posavinu i obratno. Poslije odlaska jedinica 1. donskog puka, posada u uporištu bila je relativno slaba i štab divizije donosi odluku da se to uporište likvidira. Napad na s. Peščenica, planiran za 18/19. novembar, odgođen je za 22/23. novembar, zbog dezinformacije da su u selo došla znatnija pojačanja, što nije bilo tačno. Zadatak za napad dobila je brigada »Franjo Ogulinac Seljo«, dok je Karlovačka brigada sa dva bataljona obezbjeđivala napad od neprijateljskih intervencija iz pravca Turopolja, a sa dva bataljona iz pravca Lekenik. Namjera štaba divizije bila je da se, zavisno od uspjeha u napadu na uporište u s. Peščenica, iste noći produži i napad na s. Lekenik.

Posada u s. Peščenica, tj. 1. četa 2. bataljona 14. peš. brigade, brojala je oko 120 vojnika, naoružanih, sem puškama, sa 2 teška mitraljeza i 5 puškomitraljeza. Sem rovova, drugih inženjerskih objekata nije bilo. Posada se preko dana odmarala po kućama, a noću su svi bili na položajima. Drugih obavještajnih podataka nije bilo.

Na osnovu zapovijesti štaba 34. divizije brigada »Franjo Ogulinac Seljo« trebalo je da izvrši napad uz podršku prateće čete, koja je u vezi s tim bila ojačana sa 3 teška bacača i 2 brdska topa, i to sa dva bataljona da ovlada zapadnim dijelom sela, a jednim bataljonom istočnim dijelom sela.

S obzirom na dopunske podatke o neprijatelju, koji tada nisu bili još potpuni i tačni, izvršene su i neke izmjene u zadacima bataljona. Naime, naknadnim podacima utvrđeno je da je neprijatelj u s. Peščenica uglavnom zaposio dva osnovna čvora i to jedan u rejonu Majur (zapadni dio sela), a drugi u centru sela na raskrsnici. Drugo, željezničku stanicu zaposjeli su dijelovi 925. nje-

mačkog bataljona, koji su dan uoči napada bili ojačani novim snagama. Na više mjesta postavljena je bodljikava žica ojačana kod Majura minama. To je ukazivalo na vjerojatnost da je neprijatelj saznao o pripremama za napad. Zbog toga je 1. bataljon glavnim snagama orijentiran na Majur, a 2. bataljon putem koji iz želj. stanice vodi u centar sela a istura za obezbjeđenje od želj. stanice Peščenica jednu cijelu četvu, dok 4. bataljon napada uporišta sa istočne strane. Osnovna ideja napada bila je — satjerati neprijatelja u centralni dio sela i tu ga uništiti.

Bataljoni su došli na polazne položaje čitav sat prije početka napada. Napad je otpočeo tačno u određeno vrijeme kratkim ali snažnim udarom minobacača (šest oruđa). Svi bataljoni su, na svojim pravcima, u prvom naletu prodrli u selo. Već nakon pola sata, oko 21,30, bataljoni su se susreli u centru sela, zarobivši pri tome manji dio neprijateljske posade, dok je veći dio uspio da pobjegne iz uporišta između 2. i 4. bataljona u pravcu Lekenika.

Na osnovu ranije zamisli štaba divizije, Karlovačka brigada otpočela je odmah, po ovladavanju Peščenicom, napad na s. Lekenik. U vezi s tim, upućen je 3. bataljon brigade »Franjo Ogulinac Seljo« u s. Lekeničku Poljanu (na prugu i cestu) da obezbijedi napad Karlovačke brigade iz pravca Siska. Dvije čete 4. bataljona nalazile su se u rezervi štaba Karlovačke brigade, dok je jedna njegova četa vršila pritisak na željezničku stanicu Lekenik, prugom iz pravca Peščenica.

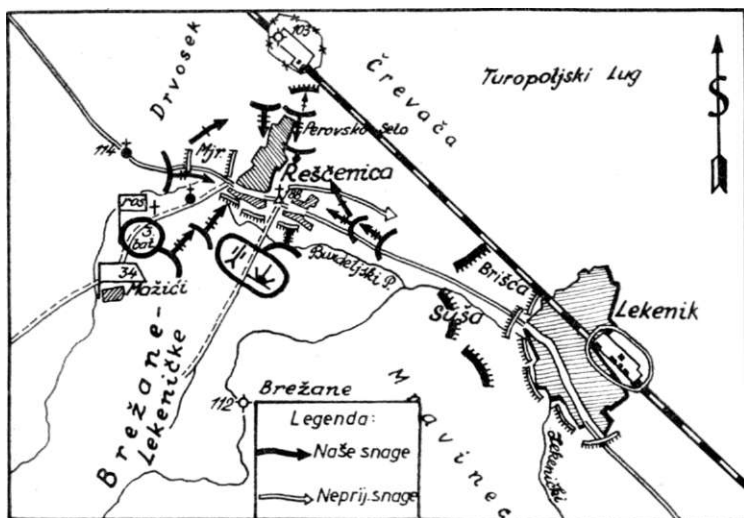
Drugi bataljon, ojačan vodom jurišnih pionira, dobio je zadatak, odmah po zauzimanju Peščenice, da u 3 sata napadne želj. stanicu Peščenica. Napad bataljona bio je odbijen snažnom vatrom. Stab bataljona nije znao, a nije ni imao vremena, da solidnije organizuje napad. S obzirom na brisani teren, spremnog i ojačanog neprijatelja, nije se htjelo reskirati veće žrtve, pa je napad obustavljen u 2 sata. 1. bataljon ostao je u rezervi štaba brigade, pretresao je s. Peščenicu, prikupljao i vršio evakuaciju plijena.

Karlovačka brigada uspjela je da zauzme uporište u s. Lekenik, potjera neprijatelja u uporište želj. stanice i zarobi 15 njegovih vojnika. Njegovi gubici u s. Peščenica iznose 7 ubijenih i 29 zarobljenih. U svom izvještaju on

spominje 2 mrtva, 3 ranjena i 32 nestala. Zaplijenjena su 2 teška mitraljeza, 1 puškomitraljez, 28 pušaka, oko 30.000 metaka i mnogo drugog materijala.

Brigada je imala 2 mrtva i 7 ranjenih drugova od čega šestoro od nagaznih mina. Utrošeno je oko 3.000 metaka i 110 mina za bacače.⁵⁸

Priprema za napad bila je solidna. Najveće teškoće pričinjavali su podaci o neprijatelju, čije je nepoznavanje

Napad na Peščenicu 22/23. novembra 1944.

dovelo do izvjesnog rasparčavanja snaga na širem frontu nego što je to bilo neophodno. To je dovelo i do uspješnog izvlačenja dijela neprijatelja iz uporišta. Sem nedovoljnih podataka, drugu slabost predstavljala je relativno slaba veza koja je onemogućila uspješnije i neposrednije komandovanje. Rano dolaženje na polazne položaje omogućilo je da se minobacači i artiljerija pravilno postave na vatrene položaje, iako se može postaviti pitanje cjelishodnosti art-

⁵⁸ Isto, k. 1223, reg. br. 54/3: Izvještaj štaba 34. divizije op. br. 267 od 29. novembra 1944; k. 1230, reg. br. 7—1/3: Izvještaj štaba brigade, op. br. 15 od 25. novembra 1944. i k. 59, reg. br. 1/4—7: Izvještaj 1. korpusnog područja za novembar 1944.

pripreme i utroška 110 mina za teške bacače. Na uporište bataljoni su dejstvovali sasvim zadovoljavajuće i u kratkom vremenu izvršili dobivene zadatke. Rukovođenje borbom bilo je uglavnom dobro. Koliko god je bila pravilna odluka da se napadne željeznička stanica Peščenica, toliko je bila pravilna i odluka da se odustane od napada kada su od zarobljenih vojnika dobiveni podaci o jačini i naoružanju neprijatelja koji je branio želj. stanicu, a i zbog toga što je neprijatelj spreman očekivao napad.

Do kraja novembra jedinice brigade su u nekoliko navrata obezbjeđivale konfiskaciju imovine narodnih neprijatelja (s. Buševac, s. Hrašće, s. Lomnica i s. Buzin) i bile u zasjedi u dva maha kod s. V. i M. Bune, ali bez dodira sa neprijateljem. U novembru je za pomoćnika politkomesara 2. bataljona postavljen Ladišić Tomo.

*

Da bi presjekao najpogodnije veze između Turopolja i Posavine, kao i da bi obezbijedio željezničku prugu između jačih uporišta, gdje su obično vršene diverzije na prugu, neprijatelj je u utvrđene objekte postavio manje posade ili otvorio svoja uporišta u obližnjim selima. Tako je stražaru (vahtarnicu) na mjestu gdje cesta s. Buševac — s. Vukovina (kod k. 104) presijeca prugu, preuredio u odbranu i zaposio sa 30 vojnika iz 925. landešicen bataljona, a između tog objekta i želj. stanice Mraclin, kod bezimenog potoka, izgradio betonski bunker koji je zaposio sa 20 vojnika iz iste jedinice. Te male posade bile su velika smetnja prelazu preko pruge i trebalo ih je likvidirati.

Stab brigade je likvidaciju stražarnice i bunkera između s. Mraclin i s. Turopolje povjerio vodu jurišnih pionira sa sredstvima ojačanja. To je bila jaka grupa boraca (oko 35—40), naoružana sa 4 pt-bacača, 5 pt-pušaka i 7 puškomitraljeza. Grupa je trebalo da najprije uništi bunker na bezimenom potoku, a zatim i stražarnicu na raskrsnici puta i pruge. Radi što neprimjetnijeg nastupanja borci jurišnog voda su išli u papučama ili čarapama. Za presijecanje žičane ograde na kojoj su bile obješene prazne limene kutije, vod je raspolagao pružnim minama.

Napad je trebalo da bude podržan i 1 pt-topom sa ivice šume južno od bunkera.

Drugi bataljon i 4. bataljon su bili predviđeni za obezbjeđenje i rezervu. Početak napada bio je predviđen u 20 sata 3. decembra.

U sprovođenju akcije došlo je do promjene, tako da je objekat napada bila stražarnica na raskrsnici puta i pruge u kojoj se nalazilo 30 Nijemaca. Oko nje su se nalazili rovovi sa žičanom preprekom i minskim poljem. U vezi s tim izmijenjeni su zadaci bataljonima.

Tako je 2. bataljon dvjema četama bio na osiguranju prema s. Vukovina, i to 1. četom na glavnom drumu sa južne strane potoka Obdina, 3. četom između drumu i s. Mraclin, a 2. četa, bez jednog voda, u s. Mraclin (taj vod bio je u bataljonskoj rezervi). Teški mitraljezi bili su pridodani četama.

Mitraljeski vod 2. bataljona

Četvrti bataljon je bio na obezbjeđenju prema s. Turapolje i s. Rakitovec i to 1. četom sa lijeve strane, a 3. četom sa desne strane pruge. Njegova 2. četa nalazila se u brigadnoj rezervi kod štaba brigade.

Napad, koji je počeo u 21,30 sati, nije uspio jer jurišni pioniri nisu mogli da savladaju bodljikavu žicu. Neprijatelj je davao vrlo snažan otpor, a brisan prostor je išao potpuno u prilog braniocu. Protutenkovski top se nije mogao približiti mjestu svog najefikasnijeg dometa za neposredno gađanje. Neprijatelj je iz s. Turopolje vrlo brzo intervenirao. Prvi napadi bili su odbijeni od strane 1. i 3. čete 4. bataljona. Zbog nepovoljne situacije štab brigade je oko 1 sat 4. decembra naredio povlačenje jedinica. Neprijateljski gubici nisu poznati, a brigada je pri tome imala 2 poginula ili ranjenih.⁵⁹

Plan je bio dobro zamišljen, ali je za pravac napada izabran najteži. Pravac iz Turopolja bio je pogodniji u svakom pogledu. Jedinica za napad bila je i bročano dovoljna i dovoljno podržana, tako da su sa te strane postojali svi uvjeti da uspije. I obezbjeđenja su bila dovoljna da onemoguće neprijatelju iz bilo kojeg pravca da pruži pomoć neprijateljskom uporištu. Drugi razlog, sem pravca napada, kojim bi se mogao pravdati neizvršeni zadatak bio je, još uvijek, neiskustvo jurišnih pionira u izvršavanju ovakvih specifičnih zadataka.

Poslije napada 3/4. decembra brigada se, u vezi sa daljim namerama štaba 34. divizije, prebacuje u zapadni dio s. Pokuplja. U vezi s tim, prešla je noću 3/4. decembra u Pokuplje i Žumberačka brigada. Ona tih dana nije dolazila u dodir sa neprijateljem. Noću 7/8. decembra 1. i 3. bataljon osiguravali su izvršenje konfiskacije u s. Brezovici i okolnim selima.

Tri protuavionska mitraljeza, koji su sačinjavali protuavionski mitraljeski vod brigade, predati su 20. novembra štabu 34. divizije, pa je toga dana taj vod u brigadi prestao da postoji.

Neprijatelj je na ovom operativnom području postao politički znatno aktivniji, posebno mačekovci. U političkim parolama on je koristio približavanje zime i odlazak Crvene armije prema Mađarskoj. Govoreći da je Crvena armija pomogla samo Srbima, a Hrvatima ne, da treba napustiti jedinice i odlaziti svojim kućama i slično. Orga-

⁵⁸ Arhiv VII, k. 1230, reg. br. 7/10: Izvještaj štaba 4. bataljona od 5. decembra 1944. i reg. br. 15/8: Izvještaj štaba 2. bataljona od 5. decembra 1944.

nizacije NOP-a, a posebno partijske organizacije na terenu, sada su se već mnogo aktivnije postavljale prema neprijatelju i njegovim parolama. To je, pored svega ostalog, omogućavala i brojna snaga partijske organizacije Pokuplja, koja je tada u svojim redovima imala 558 članova KP, 138 kandidata i 567 članova SKOJ-a.

Brigada je svečano proslavila »7. novembar« i »29. novembar« kao i dodjeljivanje ordena »Narodnog heroja« drugu Titu. Na proslavi 7. novembra u Pisarovini davali su priredbu brigada »Franjo Ogulinac Seljo« i Karlovačka brigada, koja je vrlo uspjela. Na ulicama su postavljeni slavluci. Brigada »Franjo Ogulinac Seljo« je izvršila defile. Na mitingu je govorio politički komesar divizije. Toga dana je odigrana i nogometna utakmica između ovih dviju brigada. Sem četnih zidnih i džepnih novina u novembru počinju izlaziti i bataljonski listovi: »Kljuka« list 1. bataljona, »Marjanov osvjetnik« — list 2. bataljona, »Bombaš« — list 3. bataljona i »Petokraka« — list 4. bataljona. Već prva dva njihova broja su pokazala i dobar kvalitet tih listova kako u pogledu sadržaja tako i sa njihove tehničke strane. U njima su opisivani život i rad bataljona, iznošeni aktuelni problemi, kritikovale su se uočene greške i opisivali podvizi pojedinih jedinica i boraca. Pri tome je u pogledu sadržaja članaka, njihovog rasporeda i tehničke opremljenosti odskakivao list 4. bataljona, »Petokraka«.

Nova je bila i pojava lista »Politika« koja je naišla na lijep prijem boraca, pored ostalog što je donosila vijesti iz oslobođenog Beograda

Poslije ozbiljnog zaustavljanja saobraćaja na pruzi Zagreb — Zdenčina u toku septembra i oktobra, brigada »Franjo Ogulinac Seljo« imala je zadovoljavajući uspjeh i na pruzi Zagreb — Sisak — Kostajnica. Od akcije cijele brigade (Sv. Klara, Hrastovac i Peščenica) pa do akcije pojedinih jedinica brigade, saobraćaj na pruzi je ozbiljno ometan. Zaposjedanje uporišta duž pruge manjim neprijateljskim snagama, bilo je neefikasno i omogućavalo našim snagama da počesno tuku te snage, a jačim snagama neprijatelj nije raspolagao. Poslije odlaska dijelova 1. KKD sa obezbjeđenja pruge, neprijateljsko komandovanje (4. hrvatska divizija) pokušalo je da 2. bataljonom 14. pješa-

dijske brigade obezbijedi najosjetljiviji i najčešće napadani dio pruge Turopolje — Sisak. Međutim, poslije nekoliko dana taj bataljon je ozbiljno oslabljen napadima brigade »Franjo Ogulinac Seljo« i Karlovačke brigade. To je dovelo do toga da je dio pruge opet ostao nekontroliran. U takvoj situaciji, a i zbog sve češćih i jačih napada na glavnu magistralu Zagreb — Beograd, njemačko komandovanje se odlučuje da definitivno napusti obezbjeđenje pruge Zagreb — Sisak. U vezi sa takvom odlukom, 6. decembra 925. landešicen bataljon napušta obezbjeđenje željezničke pruge Zagreb — Sisak i dobija nov zadatak — obezbjeđenje željezničke pruge Zagreb — Beograd na odsjeku Novoselec — Kupin. Zbog odlaska Nijemaca uporište Lekenik napuštaju i sve snage NDH.^M Poslije toga između Turopolja i Siska, sem Žažine, više nije bilo neprijateljskih uporišta.

Sve je to omogućilo Glavnom štabu NOV Hrvatske da 2. diverzantski bataljon, koji je od svog formiranja do novembra djelovao na prugu Zagreb — Karlovac i Zagreb — Sisak, uputi na nove zadatke van teritorija 4. korpusa, a zadatak daljih diverzija na prugu dobile su tada već iskusne inženjerske jedinice 34. divizije.

Iako neprijateljskoj živoj sili nije nanijet ozbiljniji udarac, stalne i sistematske akcije na prugu dovele su neprijatelja u situaciju da nije bio u stanju da raspoloživim snagama obezbijedi normalan saobraćaj na tom dijelu pruge. Tako je konačan bilans dejstva i na ovu prugu završen potpunim uspjehom jedinica 34. divizije, a posebno brigade »Franjo Ogulinac Seljo«.

^M Arhiv VII, k. 59, reg. br. 1/1—8: Izvještaji 1. korpusnog područja za decembar 1944.